

O B S A H

ÚVOD	3
PREDSLOV	4
I. ZÁKLADNÉ TÉZY KONCEPCIE POLITIKY VLÁDY SR	6
1. Vzdelávanie	9
1.1 Vzdelanostná štruktúra Rómov	
1.2 Nerovné šance rómskych detí v prístupe k vzdelávaniu	
1.2.1. Vzdelávanie v jazyku národnostných menšín	
1.3. Vzdelávanie ako prostriedok prevencie vyrovnávania sa s negatívnymi postojmi a predsudkami časti majoritnej spoločnosti	
1.3.1. Vzdelávanie k ľudským právam	
1.3.2. Multikultúrne vzdelávanie	
2. Zamestnanosť a sociálna oblasť	13
2.1. Zamestnanosť	
2.1.1. Diskriminácia Rómov na trhu práce	
2.2. Sociálna oblasť	
3. Bývanie	15
4. Zdravie	17
4.1. Nerovný prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti	
4.2. Finančne a prakticky dostupné poskytovanie zdravotnej starostlivosti	
4.3. Ochrana reprodukčného zdravia	
4.3.1 Poskytovanie informácií týkajúcich sa plánovaného rodičovstva	
5. Ľudské práva	20
5.1. Diskriminácia príslušníkov rómskej menšiny	
5.1.1 Prevencia diskriminácie	
5.1.2 Postihovanie diskriminácie	
5.1.2.1. Právna pomoc pri uplatňovaní právnych prostriedkov obetiam diskriminácie	
5.2. Rómovia a rasovo motivované násilie	
5.3. Posilnenie dôvery príslušníkov rómskej menšiny v trestnú spravodlivosť	
6. Rozvoj rómskej kultúry	25
7. Finančné zabezpečenie realizácie priorít na rok 2003	26
II. PROCES TVORBY STRATÉGIE	27
III. ORGANIZAČNÁ SCHÉMA REALIZÁCIE PRAC. PROCESU	30

IV.	ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU VO VYBRANÝCH OBLASTIACH ŽIVOTA RÓMOV V MESTE KROMPACHY	31
1.	Demografická situácia	32
1.1.	Podiel rómskeho obyvateľstva v meste Krompachy	
1.2.	Demografický vývoj rómskeho obyvateľstva v meste Krompachy	
2.	Sociálno - ekonomická situácia	34
2.1.	Bývanie	
2.2.	Vzdelávanie detí a mládeže v školskom systéme	
2.3.	Zamestnanosť a nezamestnanosť	
2.4.	Zdravotný stav a zdravotná starostlivosť	
3.	História	42
4.	Kultúra	42
4.1.	Prezentácia rómskej problematiky v Krompašskom spravodajcovi	
4.2.	Činnosť Mestského kultúrneho strediska v Krompachoch	
4.2.1.	Výsledky kvalitatívne orientovaného prieskumu	
5.	Politika	44
5.1.	Rómske osobnosti	
5.2.	Politické strany a Rómovia	
5.3.	Komunálna politika vo vzťahu k riešeniu tzv. rómskej otázky	
5.4.	Účasť Rómov v orgánoch mesta	
5.5.	Mimovládne organizácie pôsobiace v meste Krompachy	
6.	Priestupky a trestná činnosť	48
V.	VÍZIA BEZPROBLÉMOVÉHO SPOLUŽITIA RÓMSKEHO A NERÓMSKEHO ETNIKA V MESTE KROMPACHY	51
VI.	SWOT ANALÝZA	52
1.	Vzdelávanie a školstvo	
2.	Kultúra a história, tradície	
3.	Ekonomická oblasť	
4.	Bývanie	
5.	Sociálna oblasť a zdravotníctvo	
VII.	PROBLÉMY A CIELE	63
1.	Vzdelávanie a školstvo	
2.	Kultúra a história, tradície	
3.	Ekonomická oblasť	
4.	Bývanie	
5.	Sociálna oblasť a zdravotníctvo	
ZÁVER	72
POĎAKOVANIE PRIMÁTORA MESTA	73
PRÍLOHY		

Na Slovensku je ešte veľa nepoznaných, neobjavených miest, ktoré vynikajú prírodnými krásami, bohatým kultúrnym dedičstvom, láskavými a pohostinnými ľuďmi. Mesto Krompachy, napriek bohatej baníckej a hutníckej histórii, je na Slovensku i v zahraničí známe najmä lyžiarskym strediskom Plejsy, ktoré postupne dosiahlo európsky význam. Turisti ho navštevujú hlavne v zime.

Prekrásna scenéria vrchov, dolín, lesov a lúk, ako aj prebohatosť unikátnych prírodných a kultúrnych pamiatok v okolí, dali Krompachom do vienka možnosť stať sa turistickým strediskom i v letnom období. Na rozdiel od iných turistických oblastí nájdú tu návštevníci pokoj a klud, ktorý je spojený s nezabudnuteľnými zážitkami z vychádzok do hôr a dolín.

Krompachy vstupujú do dejín v 13. storočí. Najstaršie písomné správy pochádzajú z roku 1256 a 1264. Zo zachovaných historických dokumentov možno vyvodiť záver, že už v roku 1282 boli Krompachy významnou osadou a jedným zo stredísk baníctva a hutníctva a to až do konca 20. storočia. V 19. storočí vznikla postupne z malých železiarskych hámrov akciová spoločnosť pod názvom Krompašské železiarske ťažiarstvo. Postupne boli vybudované valcovne železných a medených plechov. Na prelome 19. a 20. storočia zamestnávala krompašská železiareň okolo 3500 ľudí. Vtedy bola najväčšou železiarňou v bývalom Uhorsku. Po I. svetovej vojne bola likvidovaná. Roku 1921 došlo ku krvavým udalostiam, známym pod názvom krompašská vzburá. Na mieste železiarní bol v roku 1937 postavený závod na výrobu medi, ktorý bol ale ustupujúcim nemeckým vojskom zničený. V roku 1948 boli položené základy elektrotechnického priemyslu a v roku 1951 bola obnovená výroba medi.

Po II. svetovej vojne sa stávali Krompachy prosperujúcim mestom vďaka priemyselnej výrobe významnej pre celé Československo. To vyvolalo rozsiahlu bytovú výstavbu, bol dobudovaný dom kultúry, školy, krytá plaváreň, pošta, obchodný dom a iné verejnoprospešné diela. Po roku 1991, vďaka rozsiahlym investíciám, sa areál Plejsy stal medzinárodne vyhľadávaným strediskom alpského lyžovania a vďaka tomu, ale aj vplyvom priemyselnej recesie, sa o Krompachoch začalo hovoriť ako o stredisku cestovného ruchu.

PREDSLOV

Už slávny politik Winston Churchil hovoril: „Nestačí, aby sa hovorilo robíme, čo môžeme. Treba robiť to, čo je potrebné.“ To je asi podstata prvotných úvah lídrov mesta Krompachy, ktorí si boli vedomí faktu, že rómske problémy sú aj problémami nerómov, a teda nemožno riešiť otázku rozvoja mesta bez riešenia problematiky rómskej komunity. A to bol už len krok k tomu, aby vedenie mesta s pomocou odborného garanta Bc. Petra Polláka pod finančnou i morálnou gesciou splnomocnenkyne vlády SR Kláry Orgovánovej, sa rozhodlo pre pilotný projekt spracovania strategického materiálu rozvoja rómskej komunity, ktorý by sa mal stať neoddeliteľnou súčasťou Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Krompachy. Tento fakt je o to zaujímavejší, ak si uvedomíme, že problematika komunálnej politiky vo vzťahu k rómskej komunite je na okraji záujmu pri tvorbe strategických materiálov, čím dochádza ku konzervovaniu súčasného nevyhovujúceho stavu, prípadne k ďalšiemu prehĺbovaniu sociálnej exklúzie.

Slovensko samo o sebe má veľký deficit vypracovávania rozvojových plánov participatívnym spôsobom zainteresovaných v ktorejkoľvek oblasti spoločenského života.

V podstate sa dá konštatovať, že predovšetkým tlaky EÚ v rámci prístupového procesu integrácie Slovenska do Európskeho spoločenstva spustilo prvé pionierske počiny vypracovávania rozvojových programov. Tieto počiny sú však silne poznamenané dedičstvom minulosti, keď úradníci vypracovali program pre zainteresovaných bez dôsledného poznania, čo potrebujú zainteresovaní. Vo verbálnej rovine sa síce deklaruje, že je nevyhnutná účasť občanov na vypracovaní rozvojových programov, ale často krát sa to chápe v lineárnej rovine komunikácie.

To v praxi znamená, že experti vypracujú rozvojový program a zainteresovaní ho v lepšom prípade pripomienkujú. Preto takto vypracované programy sú z hľadiska realizácie vysoko rizikové. Príčinou je nízka motivácia zainteresovaných na programe, pretože vypracovaný program je pre nich cudzí.

Mesto Krompachy postavilo spracovanie uvedenej stratégie na princípe občianskej participácie. To znamená, že na strategickom rozvojovom programe je zainteresovaný multisektorálny tím, zložený zo zástupcov štátnej správy, samosprávy, podnikateľských subjektov, zástupcov školstva a zdravotníctva, cirkvi, psychológov, občianskych aktivít, ale predovšetkým zo zástupcov rómskej komunity. Práca v tíme nie je jednoduchá, ale veľmi zaujímavá, najmä ak si uvedomíme, že „Až keď i obuješ topánky toho druhého, zistíš kde ho tlačia.“

Mesto Krompachy sa rozhodlo zapojiť zástupcov Rómov do práce tímu, priamo ich zainteresovali na spracovaní rozvojového programu, aby mu porozumeli a aby boli motivovaní na jeho realizácii. Aby videli, že ich problémy je možné riešiť iba v prípade ich aktívnej účasti a prevzatia zodpovednosti za svoje vlastné ekonomické, sociálne, kultúrne a enviromentálne problémy. Spracovaním Stratégie rozvoja rómskej komunity v meste Krompachy sa vytvorí základ koncepčnej úrovne komunálnej politiky v tejto problematickej oblasti, vybuduje sa sieť partnerstiev na lokálnej úrovni, vytvorí sa pozitívna atmosféra pre iniciovanie zmien a zlepší sa pripravenosť mesta pre aktívny regionálny rozvoj vo vzťahu k rómskym komunitám s využívaním štrukturálnych fondov Európskej Únie.

Ing. Peter Bratko
prednosta MsÚ
koordinátor projektu

I. ZÁKLADNÉ TÉZY KONCEPCIE POLITIKY VLÁDY SR V INTEGRÁCIÍ RÓMSKÝCH KOMUNIT

Rozvíjanie národnostnej či etnickej identity a jej ochrana je prirodzeným právom menšín. V poslednom desaťročí v európskych krajinách zosilneli tendencie o udržanie alebo oživenie historických regionálnych alebo národnostných spoločenstiev. Dôvodom sú záujmy samotných spoločenstiev a ich potreba vlastných tradícií, jazyka, kultúry, ale aj snahy majoritných spoločností a národných vlád vytvárať protiváhu silnejúcej európskej integrácii práve podporou menšín a regionálnych spoločenstiev. Starostlivosť o súčasné menšiny je akýmsi predobrazom budúcnosti celých národov. Prebiehajúca reforma Európskej únie (EU) má silne podporujúcu a ochraňujúcu dimenziu voči menšinám. Tento fakt je dôležitý aj s ohľadom na ich účasť a vplyv v orgánoch a inštitúciách EU.

Miera integrácie menšín a ich spolužitie s majoritnou spoločnosťou je podmienkou úspešného fungovania Slovenska v EU. Integrujúce sa krajiny, ktoré nemajú doriešené postavenie svojich menšín budú mať ohraničené šance uspieť vo zväzku európskych štátov. Produktívna integrácia prostredníctvom politickej účasti, vzdelania a zamestnanosti je predpokladom nekonfliktného spolunažívania. Cena za odkladané riešenia by bola vysoká.

Zložitým multispektrálnym problémom, ktorého riešenie je aj v iných európskych štátoch predmetom pretrvávajúcich diskusií, je hľadanie modelu spolužitia časti rómskej menšiny s majoritou, ako aj voľba integračných postupov a krokov. Rómovia v zjednocujúcej sa Európe čelia podobným výzvam ako ostatné etnické skupiny. Sú však považovaní za celoeurópsky špecifickú neteritoriálnu menšinu. Jej špecifickosť je odrazom odlišnej histórie, vyhladzovacích praktík 2. svetovej vojny, asimilačných programov v období komunizmu, ako aj pozostatkom nesystémového a povrchného prístupu v postkomunistickom období. Chudoba, závislosť na sociálnom systéme spolu s historickým dedičstvom z minulosti vyústili do dnešnej sociálnej exklúzie s prvkami diskriminácie. Kým podstata problematiky Rómov má spoločensko-ekonomický charakter a viaže sa na chudobu, prístup k možnostiam ich ľudského aj ekonomického rozvoja predpokladá plnú realizáciu ľudských práv.

Skúsenosti ukazujú, že násilné asimilačné tlaky neberúce do úvahy špecifiká problematiky, hoci akokoľvek dobre myslené, neprinášajú želané výsledky. Skutočnú integráciu a inklúziu rómskeho etnika, a tým pozdvihnutie jeho životnej úrovne, môžeme dosiahnuť na báze najširšieho konsenzu na jednej strane, a politickej vôle na strane druhej. Postupné, dobre načasované a komplexne spracované prístupy, ktoré vyrovnávajú nerovnaké šance a v praxi realizujú rovnosť príležitostí predstavujú východiská pre dlhodobé celospoločenské riešenie.

Je zrejmé, že podmienkou úspešnej integrácie je existencia politickej vízie cieľového stavu, ktorá by bola celospoločensky akceptovaná, a bola by výsledkom dohody medzi menšinou a majoritou. Navrhované riešenia musia byť politicky konsenzuálne, avšak nesmú sa stať prostriedkom politického boja. Aby bol proces vytvárania riešení úspešný, musí byť otvorený pre verejnú a odbornú diskusiu

Preto sa stanovenie *Základných téz koncepcie politiky vlády SR v integrácii rómskych komunít*, odrážajúcich nielen špecifiká a podmienky rómskych komunít v SR, ale i zahraničnopolitické súvislosti, javí ako prvoradá a základná úloha pri hľadaní pozitívnych a vzájomne akceptovateľných riešení dnešnej situácie slovenských Rómov.

1. Prístup k riešeniu rómskej problematiky po voľbách v roku 2002

Po parlamentných voľbách na Slovensku v septembri 2002 vláda SR vo svojom programovom vyhlásení deklarovala: „*Vláda považuje riešenie rómskej problematiky za svoju prioritu a bude naďalej podporovať konkrétne rozvojové programy na zabezpečenie zlepšenia situácie a integrácie Rómov do spoločnosti, vrátane adekvátneho finančného*

zabezpečenia. Vláda pripraví pokračovanie stratégie riešenia situácie rómskej komunity a v záujme posilnenia efektívnosti realizácie jednotlivých zámerov dobuduje odborné a špecifické kapacity priamo v regiónoch, kde žijú občania rómskej národnosti vo väčšom počte. Vláda bude pokračovať v realizácii doterajších užitočných projektov v oblasti vzdelávania, kultúry, bývania, riešenia infraštruktúry, ako aj sociálnej oblasti, pritom bude dbať na aspekty harmonického spolunažívania občanov rómskej i nerómskej národnosti.“

Tento materiál je súborom riešení a konkrétnych krokov, ktoré premietajú deklarovanú politickú vôľu vlády do reálneho života. Je nevyhnutné podložiť ho **finančne, inštitucionálne a ľudskými kapacitami**. Za riešenie problému musí byť zodpovedný štátny orgán s adekvátnym kompetenčným záberom a dostatočnými administratívnymi kapacitami tak, aby bol schopný vykonávať správu a **implementovať** koncepciu aj na regionálnej úrovni.

2. Zámery koncepcie integrácie

Integrácia je vyvážená stabilná možnosť etnickej skupiny zúčastňovať sa spoločensko - ekonomického života krajiny na základe rovnakých príležitostí bez ohrozenia svojej identity (jazykovej, kultúrnej), ktorá svojou špecifickosťou prispieva ku kultúrnemu bohatstvu spoločnosti.

Sociálna exklúzia časti rómskeho obyvateľstva v našich podmienkach znamená všeobecné znevýhodnenie najmä v oblasti vzdelania, zamestnania, bývania, zdravotnej a sociálnej starostlivosti a prístupu k službám.

Strategickým zámerom riešenia problému chudoby a sociálnej exklúzie je podpora procesu *sociálnej inklúzie* prostredníctvom politík zameraných na vyrovnávanie šancí v oblasti sociálnej, v zamestnanosti, zdravotníctve, bývaní a vzdelávaní. Sociálnu inklúziu možno podporiť prostredníctvom garantovania adekvátnych podmienok a zdrojov pre dôstojný život, garantovania rovnakého prístupu ku kvalitným službám (právnej ochrane, školstvu, zdravotníctvu, sociálnej starostlivosti, kultúre a pod.), zamestnanosti ako práva a rovnakej možnosti pre všetkých, riešenia znevýhodnenia v oblasti vzdelania, zabezpečenia primeraného bývania pre všetkých.

Integráciu Rómov so slovenskou spoločnosťou ako emancipovanej národnostnej menšiny považuje vláda SR za dôležitú úlohu verejnej politiky. Vytvorenie podmienok pre integráciu nie je zvláštnou službou pre Rómov, ale je predovšetkým prínosom pre spoločnosť ako celok. V procese integrácie musí mať menšina trvalú podporu od štátu. Je to úloha, na ktorú menšina sama nestačí. Štát musí vytvoriť vyrovnávacie podmienky pre znevýhodnené skupiny, a tým podporiť získanie vzdelania, kvalifikácie a zamestnania. Rómsku menšinu obklopuje verejná mienka, že aktívna a špecifická podpora pre rómsku menšinu, ktorá vyrovnáva jej šance, je akýmsi „prvotným hriechom“ páchanom na demokratickom princípe rovnosti občanov.

Koncepcia založená na integrácii znamená zúročiť výsledky doteraz uplatňovaných vládnych politík, definovať a zintenzívniť programy na zabezpečenie skutočnej rovnosti príležitostí pre príslušníkov rómskej menšiny. Dosiahnutie integrácie vyžaduje pokračovať vo vytváraní *reálnych* možností pre rovnocenné zúčastňovanie sa na politickom, sociálnom a ekonomickom živote spoločnosti. Rómska kultúra je súčasťou spoločného kultúrneho bohatstva Slovenskej republiky.

Koncepcia pri napĺňaní svojich cieľov vychádza z ľudsko-právnych princípov zakotvených v Ústave SR a v medzinárodných dohovorech o ľudských právach, ktoré Slovenská republika podpísala a ratifikovala. Tieto rómskej menšine zaručujú okrem iných, právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa menšiny a právo slobodne rozhodnúť o svojej národnosti.

Koncepcia vychádza z presvedčenia, že kľúčovými komponentmi problémov, ktorým príslušníci rómskej menšiny čelia, sú zaužívané negatívne stereotypy, nedostatočná

objektívna informovanosť o tejto národnostnej menšine, predsudky a z tohto vyplývajúca intolerancia časti majoritného obyvateľstva. Dlhodobým cieľom aktivít koncepcie je preto aj snaha zmeniť postoj majority voči rómskej menšine.

Právny rámec pre ochranu menšinových práv je síce nevyhnutný, ale nie je dostačujúci pre stabilnú integráciu. Širší kontext rozvoja znamená možnosti, výber, participáciu a zodpovednosť.

Koncepcia sa zakladá na partnerstve s mimovládnyimi organizáciami, ktorých činnosť je výrazným a nezastupiteľným prínosom v riešení situácie rómskej komunity v SR.

Integrácia je ale dvojprúdová cesta. Vyžaduje zmeny na oboch stranách, tak od majority ako aj od menšinových skupín. Spolupráca musí byť založená na pochopení, že integrácia je záujmom oboch. Navyše úspešná integrácia je možná, iba ak sa medzinárodné spoločensvá podelia o zodpovednosť s národnými vládami, občianskou spoločnosťou i súkromným sektorom v hľadaní riešení pre tak ohrozenú skupinu, ako sú Rómovia.

3. Vyrovnávacie opatrenia - dosiahnutie rovnosti príležitostí

Prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení slúži na dosiahnutie rovnosti a dôstojných životných podmienok, čo dokazuje rozšírená prax v množstve vyspelých demokratických štátov. V medzinárodnom práve, ktoré je významným prameňom práva v oblasti diskriminácie, sú dočasné vyrovnávacie opatrenia považované za *legitímne opatrenia* zamerané na dosiahnutie *de facto* rovnosti pre znevýhodňované skupiny. Podľa Výboru OSN pre ľudské práva „*princíp rovnosti niekedy vyžaduje, aby zmluvné štáty prijali vyrovnávacie opatrenia, s cieľom znížiť alebo odstrániť podmienky, ktoré spôsobujú alebo napomáhajú udržiavanie diskriminácie, ktorú Pakt (o občianskych a politických právach) zakazuje.*“¹ Podobne aj článok 2 odsek 2 Medzinárodnej dohody o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie nabáda zmluvné štáty na prijatie dočasných osobitných opatrení s cieľom zaručiť plné a rovnaké používanie ľudských práv a základných slobôd. Podľa článku 4 odsek 2 Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín² zmluvné strany sa zaväzujú, že „*tam, kde je to potrebné, prijímú primerané opatrenia s cieľom podporovať vo všetkých oblastiach hospodárskeho, spoločenského, politického a kultúrneho života, úplnú a efektívnu rovnosť medzi osobami patriacimi k národnostnej menšine a osobami patriacimi k väčšine.*“ a ďalej, že „*V tomto ohľade budú venovať náležitú pozornosť osobitným podmienkam osôb patriacim k národnostným menšinám. Smernica Rady EÚ č. 43/2000 z 29. júna 2000, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod v podobnom duchu vyžaduje pozitívnu činnosť štátu pre zabezpečenie „úplnej rovnosti v praxi“.* To môže zahŕňať prijatie alebo udržiavanie „konkrétnych opatrení na prevenciu alebo kompenzáciu nevýhod spojených s rasovým alebo etnickým pôvodom.“ Európska komisia proti rasizmu a intolerancii vo svojom najnovšom odporúčaní č.7 zameranom na boj proti rasizmu a rasovej diskriminácii prijatom 17. decembra 2002 doporučuje prijatie dočasných špeciálnych opatrení, zameraných na predchádzanie, kompenzáciu alebo dosiahnutie plnej účasti vo všetkých oblastiach spoločenského života pre skupiny, ktoré sú znevýhodňované na základe svojej etnickej a rasovej príslušnosti. Takéto opatrenia musia byť ukončené hneď po tom, čo bol dosiahnutý ich cieľ.

Podľa zásad obsiahnutých v medzinárodnom práve tieto vyrovnávacie opatrenia sú v súlade s princípom rovnosti a právom nebyť diskriminovaný, ak sú špeciálne opatrenia prijaté:

a) so súhlasom členov skupín, na ktorých sa vzťahujú,

¹ Všeobecný komentár 18 Výboru OSN pre ľudské práva. (Non-Discrimination: 10/11/89, ICCPR General Comment 18, odsek 10)

² Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín, uverejnený Oznámením Ministerstva Zahraničných vecí SR č. 160/1998. Pre SR Dohovor nadobudol účinnosť 1. februára 1998 a platnosť 4. júna 1998.

- b) na základe jediného cieľa, a to je dosiahnutie rovnosti,
- c) dočasné,
- d) pozastavené, ak je dosiahnutý vytýčený cieľ,
- e) nie sú dôsledkom neustáleho udržiavania nerovnakých alebo odlišných štandardov.

Ak prijaté opatrenia, zamerané na vyrovnávanie príležitosti, napĺňajú tieto podmienky nejde o diskrimináciu ostatného obyvateľstva. Pri zavedení dočasných vyrovnávacích opatrení nejde o zlepšovanie postavenia jednej skupiny ľudí, ale o vyrovnávanie ich príležitostí, s cieľom dosiahnuť *de facto* rovnosť, ktorá je základnou podmienkou realizácie ostatných ľudských práv a slobôd. V prípade vyrovnávacích opatrení zameraných na Rómov, ide o *dočasné opatrenie*, ktorého obsahom nie je zavedenie kvót, navyše trvalého charakteru. Preto sa nemožno domnievať, že by boli v rozpore s článkom 12 odsek 2 alebo ustanoveniami článku 34 odsek 3 Ústavy SR. Diskriminačným rozlišovaním je totiž opatrenie, ktoré nemá žiadne objektívne a rozumné odôvodnenie, alebo podporuje nelegitímny cieľ, alebo je porušený princíp proporcionality medzi cieľom a prostriedkami zameranými na jeho dosiahnutie.

Vláda si je vedomá toho, že z rôznych historických a iných dôvodov značné percento príslušníkov rómskej menšiny nie je v súčasnosti na tej istej východiskovej pozícii ako väčšinové obyvateľstvo na Slovensku. Ich príležitosti začleniť sa a podieľať sa na živote krajiny nie sú rovnaké. Princíp rovnosti príležitostí je kľúčovým predpokladom uplatnenia všetkých základných ľudských práv a slobôd. Skúsenosti z implementácie predchádzajúcich stratégií dokazujú, že je potrebné prijať v celej šírke verejnej správy opatrenia na dosiahnutie rovnosti príležitostí.

Dôležitým rozmerom prijímania vyrovnávacích opatrení je politická vôľa, vysoko-odborná koordinácia prijatých opatrení so silným dôrazom na regionalizáciu a priamu participáciu Rómov. Zavedenie vyrovnávacích opatrení musí sprevádzať osвета majoritného obyvateľstva s cieľom presvedčiť ich o potrebe a prínose takýchto opatrení pre celú spoločnosť a dôvodoch na ich zavedenie.

1. VZDELÁVANIE

Problematika vzdelávania sa javí ako prioritný kľúč k riešeniam rôznorodých problémov súvisiacich so situáciou rómskej populácie. Je evidentné, že vzdelávanie je len nutnou podmienkou a k jej *de facto* naplneniu je potrebná súhra rôznych činiteľov, ktoré priamo alebo nepriamo do problematiky zasahujú.

Na základe skúsenosti z rokov 1998-2002 z implementácie rôznych krokov v oblasti vzdelávania sa javí otázka rovnosti šancí a prístupu k vzdelaniu ako veľmi dôležitá. Vytvorenie integrovaného vzdelávania zabezpečuje rovnosť v podieľaní sa na tvorbe spoločných hodnôt spoločnosti. Pre rómske deti zo segregovaných osád je škola zložitým, neznámym a formalizovaným prostredím, do ktorého sa z rôznych dôvodov ťažko začleňujú. Ťažkosti pri vzdelávaní spôsobuje najmä fakt, že „dnešná škola“ neodráža multikultúrne zloženie slovenskej spoločnosti.

1.1 Vzdelanostná štruktúra Rómov

Vzdelanostná úroveň a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva sú odrazom, ako aj výsledkom konkrétnych krokov uskutočnených v rámci vzdelávacieho systému. V roku 1991 pri sčítaní obyvateľstva 76,68 % Rómov malo základné vzdelanie ako najvyšší skončený stupeň vzdelania. Učňovskú školu bez maturity uviedlo 8,07 %. Stredné odborné vzdelanie malo len 0,60 % Rómov. Len 0,84 % Rómov malo ako najvyššie ukončené vzdelanie úplné

stredné. Spomedzi všetkých etník žijúcich na Slovensku najnižšie percento vysokoškolákov mali Rómovia.

1.2 Nerovné šance rómskych detí v prístupe k vzdelávaniu

Ústava SR zaručuje každému právo na vzdelanie (článok 42). Prístup k právu na vzdelanie má každý, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. (ústavný článok 12, odsek 2).

Prieskumy, ako aj skúsenosti uplynulých rokov 1998 – 2002 ukazujú, že nerovnosť šancí rómskych detí je zapríčinená najmä preto, že:

- učebné osnovy a vyučovacie metódy reflektujú najmä hodnoty a očakávania majoritnej populácie, čo neposkytuje dostatočný priestor pre rozvoj talentu a schopností rómskych detí,
- učitelia nie sú dostatočne pripravovaní zvládnuť výučbu v multikultúrnej triede
- deti nie sú dostatočne pripravené porozumieť vyučovacím pokynom učiteľov v úradnom jazyku, majú slabú motiváciu, nemajú pozitívne vzory orientované na vzdelanie
- školy sú vzdialené od obce niekoľko kilometrov, čo vzhľadom na nízky sociálny a ekonomický status rodín predstavuje značnú bariéru a často aj príčinu zaradenia ich detí do teritoriálne bližších špeciálnych škôl,

Pod vplyvom znevýhodnenia je značné percento rómskych detí nenáležite zaradované do špeciálnych škôl, čo v dlhodobej perspektíve znemožňuje ich integráciu a spôsobuje ďalšie znevýhodňovanie v rôznych oblastiach života. Disproporčne vysoké zastúpenie rómskych detí v špeciálnych školách je osobitný problém vyžadujúci bezodkladné riešenie. V rezorte MŠ SR je potrebné prijať efektívne opatrenia v oblasti testovania školskej zrelosti, predškolskej výchovy, prípravných ročníkov, ako aj obsahu vzdelávania.

Cieľom tohto materiálu je navrhnúť konkrétne opatrenia na *vyrovnávanie šancí rómskych detí*, prostredníctvom množstva dočasných opatrení v oblasti školskej legislatívy, ako aj inštitucionálne a finančne vytvoriť priestor, v prípade záujmu, pre vzdelávanie rómskych detí v ich materinskom jazyku.

1.2.1 Vzdelávanie v jazyku národnostných menšín

Ústavný článok 34 odsek 2 zaručuje občanom patriacim k národnostným menšinám právo na vzdelanie v ich jazyku. Slovenská ústava a záväzky, ku ktorým SR pristúpila v rámci Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov³ zaručuje príslušníkom národnostných menšín právo vzdelávať sa vo svojom materinskom jazyku. SR sa zaviazala, okrem iného,

- a. zabezpečiť, aby na základnom stupni bolo vyučovanie príslušných regionálnych alebo menšinových jazykov neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov
Tento záväzok bol prijatý pre jazyk bulharský, český, chorvátsky, nemecký, poľský a rómsky.⁴
- b. zabezpečiť aby vyučovanie rómskeho jazyka bolo *neoddeliteľnou súčasťou študijných osnov* na stredných školách a odborných školách.⁵

³ Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov uverejnená Oznámením Ministerstva Zahraničných vecí SR č.588/2001 Z.z. Pre SR Charta nadobudla platnosť 1.1.2002.

⁴ Článok 8, písmeno b. (III.časť) Charty

MŠ SR ako príslušne zodpovedný orgán štátnej správy má v dlhodobom horizonte 2004-2010 povinnosť vytvoriť priestor rómskym deťom, v prípade ich záujmu vzdelávať sa aj v rómskom jazyku. Naplnenie tejto povinnosti si vyžaduje okrem uskutočnenia seriózneho prieskumu potrieb v tejto oblasti aj novelizáciu § 3 ods. 1 zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných škôl a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov, resp. prijatie nového zákona. V zmysle Programového vyhlásenia vlády SR a Plánu hlavných úloh MŠ SR sa v termíne do 30. septembra 2003 pripravuje vypracovanie legislatívneho zámeru nového zákona o výchove a vzdelávaní.

Z krátkodobého hľadiska nie je možné zabezpečiť uplatnenie tohto práva aj kvôli nedostatočnému počtu kvalifikovaných učiteľov, ktorí by mohli vyučovať v rómskom jazyku. Preto je potrebné v horizonte 2004 – 2010 na základe uskutočneného prieskumu potrieb bezodkladne vypracovať dočasné opatrenia s cieľom pripraviť dostatočný počet pedagógov vyučujúcich v rómskom jazyku.

1. 3. Vzdelávanie ako prostriedok prevencie a vyrovnávania sa s negatívnymi postojmi a predsudkami časti majoritnej spoločnosti.

Negatívne postoje časti majority voči rómskej menšine sa významne spolupodieľajú na súčasnej neuspokojivej situácii rómskej menšiny. Obsah a metódy vzdelávania detí už od najnižšieho veku je jedným z najúčinnějších prostriedkov na dosahovanie vymedzeného integrujúceho cieľa. V obsahu a metóde vzdelávania by mali byť prítomné dva významné komponenty: vzdelávanie k ľudským právam a vzdelávanie zohľadňujúce princípy multikulturality.

1. 3.1 Vzdelávanie k ľudským právam

Vychádzajúc z odseku 33 Viedenskej deklarácie a Akčného programu, ktoré boli prijaté Valným zhromaždením OSN na Svetovej konferencii k ľudským právam z roku 1993, Valné zhromaždenie OSN vyhlásilo v decembri 1994 vo svojej rezolúcii 1994/184 Dekádu pre vzdelávanie k ľudským právam na obdobie od 1. januára 1995 do 31. decembra 2004. Aktívnu úlohu pri efektívnom implementovaní a posilňovaní vzdelávania k ľudským právam na všetkých úrovniach vzdelávania zohrávajú národné vlády. Pre splnenie tejto úlohy je nevyhnutná aktívna spolupráca s národnými ľudsko – právnymi inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami.

Prvým krokom k naplneniu cieľov Dekády OSN je vzdelávanie k tolerancii, vzájomnej úcte a porozumeniu v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2000 – 2001, ako aj vzdelávanie v rámci Akčného plánu 2002-2003.

Úroveň vzdelávania k ľudským právam na všetkých úrovniach vzdelávania *nie je možné pokladať za uspokojivú*, ako to potvrdzujú hodnotiace správy medzinárodných organizácií v oblasti ľudských práv.⁶ Je potrebné, aby MŠ SR, ako rezortný orgán štátnej správy, v období 2004-2006 pripravil a finančne zabezpečil Národný plán výchovy v oblasti ľudských práv ako systémový krok na odstránenie existujúcich nedostatkov.

⁵ Taktiež vyplýva zo záväzkov pripojených vo Vyhlásení SR pri podpise Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov z roku 2001. (ETS No. 148) - konkrétne zo záväzku k čl 8, písmena ciii a d iii. (III.časť) Charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

⁶ Z posledných sú to napríklad : Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva z roku 2002, (E/C.12/1/Add.81, 19/12/2002) odsek 34, Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre práva dieťaťa z roku 2000, (CRC/C/15/Add.140. 23/10/2000) odsek 15, Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie z roku 2001, (CERD/C/304Add.110, 01/05/2001) odsek 15.

1. 3. 2 Multikultúrne vzdelávanie

Podmienkou vytvorenia priestoru pre integráciu menšín, najmä Rómov do spoločnosti významne podmieňuje zmena negatívnych postojov časti majoritného obyvateľstva. Tú možno dosiahnuť systematickou zmenou obsahu vzdelávania. Na jednej úrovni ide o dôslednú výučbu k ľudským právam a tolerancii. Je potrebné dosiahnuť na hlbšej úrovni pochopenie, že menšinová rómska kultúra je súčasťou spoločnej kultúry spoločnosti. Takýto cieľ možno dosiahnuť prostredníctvom systematického multikultúrneho vzdelávania.

Aj keď bolo v tejto oblasti uskutočnených niekoľko projektov⁷, doposiaľ neboli vytvorené dostatočné systematické podmienky pre implementovanie celoplošného multikultúrneho vzdelávania a výchovy v SR.

V rezorte MŠ SR je nevyhnutné prijať opatrenia v strednodobom (2003-2006) a dlhodobom (do 2010) horizonte:

1. pripraviť koncepciu integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže s cieľom vyrovnať šance rómskych detí v prístupe k vzdelávaniu,
2. v súvislosti s decentralizáciou v školstve prijať dočasné vyrovnávajúce opatrenia riešiace segregáciu ako aj faktickú dostupnosť vzdelania pre rómske deti,
3. finančne zabezpečiť činnosť asistentov učiteľa na všetkých tých materských a základných školách, ktoré navštevuje vysoké percento rómskych detí. Asistenti učiteľa⁸ sú prostriedkom vyrovnávania šancí pre rómske deti na ich presadenie sa v širšom kontexte spoločnosti,
4. vytvoriť podmienky pre ďalšie vzdelávanie učiteľov a asistentov učiteľa v školách s vysokou koncentráciou Rómov so špeciálnym dôrazom na spoluprácu učiteľa a asistenta,
5. pripraviť koncepciu rozvoja stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelanej rómskej mládeže,
6. prijať dočasné vyrovnávacie opatrenia v oblasti prijímania rómskych žiakov a študentov na stredné školy a stredné odborné učilišťa,
7. zriadiť štipendijný fond pre rómskych študentov stredných a vysokých škôl,
8. vypracovať správu o podmienkach výchovy a vzdelávania rómskych detí zo segregovaných rómskych osád,
9. pravidelne monitorovať úspešnosť a školskú dochádzku rómskych detí vo výchovno – vzdelávacom systéme,
10. zabezpečiť realizáciu alternatívnych foriem predškolskej prípravy detí,
11. vypracovať nový zákona o výchove a vzdelávaní, ktorého súčasťou bude aj implementácia záväzkov v oblasti vzdelávania vyplývajúca z Európskej charty regionálnych a menšinových jazykov,
12. vypracovať dočasné vyrovnávacie opatrenia s cieľom pripraviť dostatočný počet pedagógov vyučujúcich v rómskom jazyku,
13. vytvoriť Národný plán výchovy a výučby k ľudským právam pre všetky úrovne vzdelávania v zmysle odseku 11 Akčného plánu OSN k Dekáde pre vzdelávanie

⁷ Napríklad distribuovanie publikácie Katici od švédsko-rómskej autorky Kataríny Taikon alebo projekt PHARE s názvom „Zvýšenie štandardov vyučovania a učenia sa jazykov v školách s menšinovým vyučovacím jazykom a zriadenie Vzdelávacieho, informačného, dokumentačného, poradenského a konzultačného centra pre rómsku národnostnú menšinu“, ktorý je súčasťou *Programu tolerancie k menšinám* koordinovaného v rokoch 2001 - 2002 Sekciou ľudských práv a menšín Úradu vlády SR pod gesciou podpredsedu vlády pre ľudské práva, menšiny a regionálny rozvoj.

⁸ Vyplýva aj z odporúčaní Národného Akčného plánu pre deti v SR, časť Výchova a vzdelávanie, odstavec (1.1) prijatom 7. augusta 2002 uznesením vlády č. 837/2002.

k ľudským právam na obdobie 1995-2004. Národný plán by mal byť východiskom pre trvalo udržateľnú výchovu a vzdelávanie k ľudským právam aj na obdobie po ukončení dekády v roku 2004,

14. systematicky zabezpečiť princípy multikultúrneho vzdelávania,
15. motivovať žiakov posledných ročníkov ZŠ pokračovať v štúdiu na SŠ a SOU a zabezpečiť ich sústavnú prípravu na prijímacie pohovory na SŠ a SOU, v tomto kontexte zabezpečiť odbornú prípravu učiteľov ZŠ a asistentov učiteľa,
16. vytvoriť možnosti pre diaľkové, resp. večerné štúdium s cieľom dokončenia štúdia a zloženia maturitnej skúšky,
17. finančnými nástrojmi ovplyvňovať pravidelnú dochádzku detí do školy,
18. vytvoriť možnosť finančnej podpory učebných pomôcok alebo stravy pre deti z chudobných rodín,
19. zistiť stav školských budov najmä MŠ, ZŠ, ZŠŠ s cieľom zabezpečenia finančných prostriedkov na ich rekonštrukciu,
20. realizovať výstavbu a rekonštrukciu MŠ a ZŠ v lokalitách so zvýšeným nárastom populácie.

Priority na rok 2003:

- vypracovať a prijať koncepciu integrovaného vzdelávania rómskych detí a mládeže s návrhom dočasných vyrovnávacích opatrení,
- finančne a kapacitne zabezpečiť činnosť asistentov na všetkých tých materských a základných školách, ktoré navštevuje vysoké percento rómskych detí,
- podporiť vytvorenie súboru testov zohľadňujúcich kultúrne odlišnosti a v praxi realizovať postupnú reintegráciu rómskych detí zo špeciálnych škôl,
- pripraviť koncepciu rozvoja stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelanej rómskej mládeže,
- zriadiť štipendijný fond pre podporu študujúcich rómskych detí,
- vypracovať správu o výchove a vzdelávaní rómskych detí zo segregovaných rómskych osád.

2. ZAMESTNANOSŤ A SOCIÁLNA OBLASŤ

2. 1. Zamestnanosť

Miera možnosti zamestnania občanov je jedným zo základných predpokladov spoločenskej a pracovnej integrácie. Tradičné zručnosti Rómov nie sú potenciálnym riešením ich nezamestnanosti, sú pre trh práce iba okrajovým záujmom. Aj keď niektoré údaje hovoria o diskriminácii Rómov na trhu práce, nie je to jediný dôvod problémov v hľadaní si zamestnania. Nízka úroveň vzdelania a zručností je preto veľkým nedostatkom v oblasti konkurencie schopnosti na trhu práce. Navyše postoje zamestnávateľov k zamestnávaniu príslušníkov tohto etnika negatívne a nevhodne ovplyvňujú mieru zamestnanosti tejto menšiny.

2. 1. 1. Diskriminácia Rómov na trhu práce

Ústavný článok 35 garantuje každému právo na prácu. Právo na prácu má každý, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. (ústavný článok 12, odsek 2) Príslušníci rómskej menšiny sú v prístupe

k zamestnaniu *de facto* znevýhodňovaní, ako uvádzajú aj hodnotiace správy medzinárodných organizácií v oblasti ľudských práv.⁹

Znevýhodňovanie má rôzne príčiny, napríklad zamestnávateľia odmietajú zamestnať Rómov kvôli ich etnickej príslušnosti, prípadne zamestnávateľia odmietajú zamestnať Rómov, pretože nemajú potrebnú kvalifikáciu. Tieto skutočnosti je potrebné chápať v širšom kontexte. Asimilačné praktiky minulosti spolu s nedostatočnou úrovňou prístupu k vzdelávaniu podstatne znížili šance Rómov ekonomicky a politicky sa presadiť v období transformácie.

Osobitne je potrebné mať na zreteli postavenie rómskych žien, ktorých uplatnenie sa na trhu práce je sťažené nielen znevýhodňovaním na základe ich etnickej príslušnosti, ale aj na základe pohlavia.

Cieľom dočasných opatrení MPSVaR by malo byť vytvorenie rovnosti príležitostí na trhu práce pre Rómov, pričom mimoriadnu pozornosť je potrebné venovať pozícii žien.

Priority zamerané na zlepšenie situácie Rómskeho obyvateľstva na trhu práce:

1. zvyšovanie zamestnateľnosti evidovaných nezamestnaných vrátane Rómov, predovšetkým dlhodobo nezamestnaných, najmä rozvojom programov na získavanie a udržanie zručnosti a rekvalifikačných programov,
2. integrácia osôb čeliacich sociálnemu vylúčeniu, vrátane príslušníkov rómskej etnickej minority na trhu práce vytvorením pravidiel pre súbeh príjmov zo zamestnania a príjmov z verejných zdrojov,
3. podporovanie vytvárania pracovných miest pre rizikové skupiny na trhu práce, vrátane Rómov,
4. zapájanie najmä mladých ľudí, vrátane mladých Rómov do sociálnych aktivít a dobrovoľných činností,
5. podporovanie alternatívnych služieb zamestnanosti a sociálnej integrácie skupín občanov, ktorí vyžadujú zvýšenú starostlivosť na trhu práce, vrátane Rómov.

2. 2. Sociálna oblasť

Sociálnu situáciu Rómov na Slovensku determinuje okrem vysokej miery nezamestnanosti aj nízka úroveň vzdelania a bývania. Zákon č.195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci, ktorý rozlišuje hmotnú núdzu so subjektívnych a objektívnych dôvodov sa veľmi nepriaznivo prejavil prevažne v rómskych osadových komunitách. Za I. polrok 2002 sa počet poberateľov dávok sociálnej pomoci zvýšil oproti I. polroku 2001 o 2 928 poberateľov t.j. 642 069 osôb, čo predstavuje 11,9 % obyvateľov pri cca 20 % nezamestnanosti.

Od 1.januára 2003 sa uplatňuje novela zákona o sociálnej pomoci, ktorá limituje príjem rodiny v hmotnej núdzi z objektívnych dôvodov na 2 900 Sk oproti 3 490 Sk, zo subjektívnych dôvodov na 1 450 Sk, predtým 1 745 Sk. Deti, ktoré sú posudzované vždy z objektívnych dôvodov, ak ide o zaopatrené neplnoleté dieťa do sumy 1 000 Sk a ak ide o nezaopatrené dieťa do sumy 1 600 Sk. Dávka sociálnej pomoci nesmie celkovo presiahnuť 10 500 Sk. Je stanovená pevnou sumou nezávisle od počtu členov rodiny. Uvedený krok na jednej strane zvýšil rozdiel medzi výškou dávky sociálnej pomoci a výškou minimálnej mzdy, ktorá je stanovená na 5 570 Sk, čím sa posilnila motivačná **funkcia nástupu do zamestnania**,

⁹ Z posledných sú to napríklad Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva z roku 2002, (E/C.12/1/Add.81, 19/12/2002) odsek 9, nepriamo aj z Hodnotenia Slovenska výborom OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie z roku 2001, (CERD/C/304Add.110, 01/05/2001) odsek 13, Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre práva dieťaťa z roku 2000, (CRC/C/15/Add.140. 23/10/2000) odsek 24.

na strane druhej však v regiónoch , kde sa celková nezamestnanosť obyvateľstva pohybuje na úrovni 25 - 30 percent, zostala možnosť zamestnania sa rovnako nereálna.

Novelou zákona o sociálnej pomoci platnou od 1. januára 2003 sa poberanie dávky sociálnej pomoci viaže na menšie obecné služby pre obec a jej lokalitu. Na jednej strane opatrenie pomáha k získaniu pracovných návykov, na druhej strane hlavne v obciach s početnou rómskou komunitou problém nerieši, keďže kapacita pracovných miest, možnosť uspokojiť všetkých občanov je nízka. Pozitívny účinok novely zákona o sociálnej pomoci, ktorý podmieňuje vyplácanie prídavkov na deti riadnou školskou dochádzkou sa prejavil najmä v dochádzke detí do školy. Vzhľadom na hmotnú núdzu niektorých rómskych rodín zabezpečenie riadnej dochádzky do školy často prevyšuje ich finančné možnosti (škola sa nachádza vo vzdialenej obci). Skúsenosti z rokov 2000-2001 potvrdzujú naliehavú **potrebu sociálnej práce v teréne.**

Dočasné vyrovnávacie opatrenia MPSVaR SR je potrebné v krátkodobom a strednodobom horizonte (2003 - 2006) zamerať na:

1. vytvorenie legislatívnych podmienok pre terénnu sociálnu prácu na úrovni miestnej štátnej správy i samosprávnej úrovni, zaviesť terénnu sociálnu prácu do katalógu pracovných činností pre verejnú službu,
2. prijatie opatrení na zefektívnenie inštitútu osobitného príjemcu,
3. decentralizované poskytovanie sociálnej pomoci, a tým umožniť jednotlivým regiónom prispôbovať programy sociálnej pomoci miestnym a regionálnym podmienkam,
4. vytvorenie legislatívnych podmienok pre sociálnu prácu na úrovni mimovládnych organizácií a iných neziskových inštitúcií a podporu agentúr sociálnych poradenstiev,
5. vytvoriť na regionálnej a miestnej samosprávnej úrovni, s ohľadom na plánovaný zánik okresných úradov, sieť poradcov na riešenie problémov rómskej komunity predovšetkým z radov Rómov,
6. vypracovanie štúdií o dosahu a účinku reformy sociálneho systému na rómsku komunitu a štúdiu mapujúcu rómsku rodinu na VÚPSVR SR v období 2003-2006 a vyčleniť na príslušný účel dostatočný objem finančných prostriedkov.

Priority na rok 2003:

- v oblasti sociálnej problematiky vypracovať program dočasných vyrovnávacích opatrení zameraný na vyrovnávanie príležitostí pre príslušníkov rómskej menšiny,
- legislatívne a finančne zabezpečiť realizáciu Programu sociálnych terénnych pracovníkov,
- vytvoriť sieť poradcov na úrovni vyšších územných celkov,
- vypracovať správu o dosahu a účinku zmien sociálneho systému na rómsku komunitu v tých vybraných rómskych osadách, v ktorých sa realizuje program sociálnych terénnych pracovníkov a komplexný rozvojový program.

3. BÝVANIE

Podmienky bývania Rómov žijúcich v integrovaných a segregovaných oblastiach sa výrazne líšia. Ku koncu roku 2001 bolo na Slovensku evidovaných 620 rómskych osídlení mestského aj vidieckeho typu s celkovým počtom obyvateľov 139 560, čo tvorilo 24 342 rodín žijúcich v 15 016 obydliach. Z celkového počtu 620 rómskych osídlení je 154 situovaných mimo miest a obcí a 466 osídlení sa rozprestiera na okraji, resp. v tesnej blízkosti

miest či obcí. Počet chatrčí je 4 511 (Ročný výkaz o obytných zoskupeniach na nízkom sociokultúrnom stupni – (rómske osídlenia) za rok 2001).

Slovenská republika je viazaná záväzkom vyplývajúcim z Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach zabezpečiť každému **primeraný štandard bývania**. (článok 11 odsek 1 Paktu). Pri realizácii spomínaného práva je potrebné zohľadniť právnu istotu bývania, zabezpečenie prístupu k službám a infraštruktúre, cenovú dostupnosť bývania, obývateľnosť, prístupnosť, primerané umiestnenie bývania, umožňujúce prístup k zamestnaniu, zdravotným službám, školám, škôlkam a ďalším sociálnym zariadeniam.¹⁰ Jedným z podporujúcich programov zabezpečujúcich naplnenie práva na primeraný štandard bývania je podprogram sociálneho obstarávania nájomných bytov Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR. Program sa realizuje na základe uznesenia vlády SR č. 335/2001 k *Návrhu podpory výstavby obecných nájomných bytov odlišného štandardu určených pre bývanie občanov v hmotnej núdzi ako i výstavbe technickej vybavenosti v rómskych osadách*. Pravidlá pre výstavbu obecných nájomných bytov odlišného štandardu a pre výstavbu technickej vybavenosti v rómskych osadách stanovujú, že obec získa štátnu dotáciu až do výšky 80 % obstarávacích nákladov a 20 % spravidla predstavuje práca budúcich užívateľov na ich výstavbe. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR v súčasnosti nemá vyčlenené dostatočné dotačné objemy finančných zdrojov na nové stavby pre programy rozvoja bývania v roku 2003, čo spôsobuje spomalenie realizácie pripravených projektov.

Prax z realizácie programu dokazuje, že je potrebné v rezorte MVaRR SR a MŽP SR prijať dočasné vyrovnávacie opatrenia a projekty zamerané na:

1. pokračovanie „Programu podpory výstavby obecných nájomných bytov odlišného štandardu, určených pre bývanie občanov v hmotnej núdzi, ako i technickej vybavenosti v rómskych osadách“, vrátane zabezpečenia finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na jeho trvalú realizáciu,
2. podmieňovanie poskytovania štátnych dotácií na výstavbu bytov pre obce vypracovaním komplexných rozvojových programov v nadväznosti na Národný rozvojový plán SR a Program pomoci de minimis na rozvoj okresov s vysokou mierou nezamestnanosti,
3. prepojenie aktivít Komplexného rozvojového programu rómskych osád, Programu podpory výstavby obecných nájomných bytov odlišného štandardu s komplexnými rozvojovými programami obcí v nadväznosti na Národný rozvojový plán SR a Program pomoci de minimis na rozvoj okresov s vysokou mierou nezamestnanosti.

Priority na rok 2003:

- pokračovať vo výstavbe sociálnych bytov v rómskych osadách,
- na základe Národného rozvojového plánu rozpracovať princípy regionálnej politiky s ohľadom na marginalizované skupiny rómskeho obyvateľstva,
- zabezpečiť zdroj pitnej vody do rómskych osád

¹⁰ Všeobecný komentár č. 4 Výboru OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva k právu na primeranú úroveň bývania. (E/1992/23), odsek 8

4. ZDRAVIE

Najcitlivejším indikátorom zdravia obyvateľstva je tzv. očakávaná dĺžka života, ktorá sa počíta zo súčasných úmrtnostných pomerov obyvateľstva. Podľa demografických odhadov je očakávaná dĺžka života Rómov výrazne kratšia ako u ostatného obyvateľstva. Ak očakávaná dĺžka života pre mužov na Slovensku bola vypočítaná na 66,5 roka, tak pre rómskych mužov je táto hodnota odhadovaná ako 12 rokov kratšia (54,5). Výrazný rozdiel sa odhaduje aj pre očakávanú dĺžku života žien, keď priemer pre ženy na Slovensku je 76,5 a pre rómske ženy je tento ukazovateľ o 10 rokov kratší (68,5). Podstatne vyššia je aj detská úmrtnosť oproti úmrtnosti všetkých detí do piatich rokov na Slovensku.

Vysoko rizikový je život v rómskych osadách – osídleniach vidieckeho typu, kde sú obydlia preplnené, chýba zdravotne nezávadná pitná voda, nie je vybudovaná kanalizácia, resp. žumpy na odvedenie odpadových vôd, hromadiaci sa tuhý komunálny odpad podlieha rýchlemu rozkladu a absentuje vyhovujúca prístupová komunikácia.

Za hlavné determinujúce faktory ovplyvňujúce nižšiu kvalitu zdravotného stavu rómskej populácie sú považované v súčasnosti najmä:

- nižšia vzdelanostná úroveň, z ktorej môže prameniť nedostatočná úroveň zdravotného a sociálneho uvedomenia,
- nízky štandard osobnej hygieny,
- nízky štandard komunálnej hygieny,
- už spomínaný nízky štandard bývania a ekologická rizikovosť prostredia, s ktorou súvisí znečistené a zdevastované životné prostredie,
- nezdravé stravovacie návyky, nevyhovujúca výživa,
- zvyšujúca sa miera užívania alkoholu a tabakových výrobkov aj počas gravidity,
- rozrastajúca sa závislosť na drogách, a tým zvýšené riziko infekcie vírusom HIV a hepatitídy B a C.

4.1. Nerovný prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti

Ústava SR v článku 40 zaručuje právo každého na ochranu zdravia a právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon. Prístup k právu na ochranu zdravia a zdravotnú starostlivosť má každý, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie (ústavný článok 12, odsek 2). Podľa článku 1, odsek 1 Charty práv pacienta, prijatej uznesením vlády č. 326/2001 dňa 11. apríla 2001, má každý právo, aby sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti rešpektovali jeho základné práva a slobody. Odsek 2 toho istého článku zakotvuje právo na prístup k zdravotnej starostlivosti bez akejkoľvek diskriminácie a článok 2 odsek 4 právo na rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti.

Pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti sú však rómski občania znevýhodňovaní napríklad segregačnými opatreniami v nemocniciach, kedy sú rómski pacienti umiestňovaní oddelene od nerómskych pacientov alebo sú im vydeľované špeciálne ordinačné hodiny. Prístup niektorých zdravotníckych zamestnancov porušuje právo Rómov na ľudskú dôstojnosť práve z dôvodu ich etnickej príslušnosti.

Rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti zakotvený v Ústave SR. V článku 12.¹¹ Článok 12 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, ktorý tvorí súčasť právneho poriadku SR zakotvuje povinnosť zmluvných strán uznávať právo

¹¹ Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach z roku 1966, uverejneným vyhláškou Vyhláška MZV č. 120/1976 Zb.

každého na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne fyzického a duševného zdravia. Medzi základné povinnosti štátov pri uznávaní tohto práva, *ktoré musí štát bezpodmienečne zaručiť*, bez ohľadu na ekonomické podmienky štátu, je povinnosť zabezpečiť prístup k zdravotným zariadeniam, tovarom a službám bez akejkoľvek diskriminácie: (*de jure* aj *de facto*), najmä pre najohrozenejšie a marginalizované skupiny obyvateľstva.¹² Štát má navyše povinnosť zabezpečiť, aby k porušovaniu práva na zdravie v rámci jurisdikcie štátu *nedochádzalo ani tretími osobami*.¹³

4. 2. Finančne a prakticky dostupné poskytovanie zdravotnej starostlivosti.

Zákon č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v ustanovení § 2 vymedzuje zdravie tak, že je to stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody, nielen neprítomnosť choroby; je výsledkom vzťahov medzi ľudským organizmom a sociálno-ekonomickými, fyzikálnymi, chemickými a biologickými faktormi životného prostredia, pracovného prostredia a spôsobom života (ods. 1). Podľa tohto ustanovenia ochrana zdravia je súhrn opatrení spočívajúcich v predchádzaní, vzniku a šíreniu ochorení a v obmedzovaní výskytu a iných porúch zdravia, v zlepšovaní zdravia prostredníctvom starostlivosti o zdravé životné podmienky a zdravý spôsob života a vo výkone štátneho zdravotného dozoru (ods. 2). Orgány štátnej správy a obce podľa § 10 tohto zákona sú povinné utvárať predpoklady na zdravé životné podmienky, pracovné podmienky a zdravý spôsob života, plniť opatrenia na predchádzanie ochoreniam nariadené orgánmi na ochranu zdravia a spolupracovať s nimi pri plnení ich úloh.

Zákon č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov v ustanovení § 3 zakotvuje povinnosti štátu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, ktorá má byť na odbornej úrovni, plynulá, sústavná a *dostupná*. Uznávanie práva na najvyššie dosiahnuteľnú úroveň fyzického a duševného zdravia vyžaduje, aby bolo poskytovanie zdravotnej starostlivosti *prístupné v bezpečnej fyzickej vzdialenosti pre všetky segmenty populácie, najmä pre najohrozenejšie a marginalizované skupiny ako sú etnické menšiny, pôvodné obyvateľstvo, ženy, deti, adolescenti, starší ľudia, ľudia so zdravotným postihnutím a osoby infikované HIV/AIDS*.¹⁴

Väčšina rómskych osád sa nachádza v niekoľkokilometrovej vzdialenosti od zdravotníckych zariadení. Tento fakt spolu s nízkym sociálnym a ekonomickým statusom a inými dôvodmi ovplyvňuje nerovný prístup Rómov k zdravotnej starostlivosti. *Identické zaobchádzanie však nie je dostačujúce* na dosiahnutie skutočnej, *de facto* rovnosti. Na to, aby Rómom bola zdravotná starostlivosť skutočne dostupná, je potrebné prijať v rezorte MZ SR dočasné opatrenia tak, aby zahŕňali primárnu zdravotnú starostlivosť, vrátane preventívnej starostlivosti, a tým ovplyvnili vzniknuté nerovné postavenie Rómov.

4.3. Ochrana reprodukčného zdravia

Dôležitou súčasťou ľudských práv v oblasti zdravia sú práva spojené s reprodukčným zdravím. V SR chýba systematický prístup k ochrane reprodukčného zdravia. Vzhľadom na

¹² Všeobecný komentár 14 k právu najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zdravia Výboru OSN pre ekonomické, sociálne a kultúrne práva.(E/C.12/2000/4) odsek 43.

¹³ Odsek 51 citovaného komentára.

¹⁴ odsek 12 písmeno b citovaného komentára. Vyplýva aj z odstavcu 19 Hodnotenia Slovenska Výborom OSN pre práva dieťaťa.(CRC/C/15/Add. 140)

sociálnu a ekonomickú exklúziu značnej časti príslušníkov rómskej menšiny tento nedostatok vo verejnej politike má ešte významnejší dosah práve na túto menšinu. Nedostatočné je obzvlášť vzdelávanie v oblasti plánovaného rodičovstva. Problémom je aj fakt, že sexuálna výchova je súčasťou výučby vyšších ročníkov základných škôl, do ktorých sa značné percento rómskych žiakov nedostane. Nedostatočné je aj poskytovanie informácií, obzvlášť rómskym ženám v zrozumiteľnej a prijateľnej forme, týkajúcich sa reprodukčných práv žien.

4.3.1 Poskytovanie informácií týkajúcich sa plánovaného rodičovstva

Všetky informácie o metódach plánovaného rodičovstva alebo pohlavne prenosných chorobách musia byť dostupné v *prijateľnej forme*. Ústava SR v článku 34 odsek 1 zaručuje právo príslušníkom národnostných menšín prijímať informácie v ich materinskom jazyku. Toto právo upravuje len zákon č. 270/1995 Z.z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v § 8 ods. 4, podľa ktorého „Styk zdravotníckeho personálu s pacientmi sa vedie spravidla v štátnom jazyku; ak ide o občana alebo cudzinca neovládajúceho štátny jazyk, aj v jazyku, v ktorom sa možno s pacientom dorozumieť.“ Tieto požiadavky na štáty kladie aj Akčný program medzinárodnej konferencie OSN o populácii a rozvoji v Káhire z roku 1994. (Kapitola 7, ustanovenie 7.5).

Na dosiahnutie *de facto* prístupu k zdravotnej starostlivosti a k zdraviu u Rómov je potrebné v pôsobnosti MZ SR prijať dočasné vyrovnávacie opatrenia strednodobého (2003 – 2006) a dlhodobého (do 2010) charakteru:

1. v rámci novelizácie zákona č. 98/1995 Z.z. o Liečebnom poriadku v znení neskorších právnych predpisov zapracovať systém dočasných vyrovnávacích opatrení, zameraný na dostatočnú motiváciu lekárov, najmä lekárov prvého kontaktu, ktorí poskytujú zdravotnú starostlivosť, vrátane výchovy k reprodukčnému zdraviu Rómom,
2. realizovať prieskum zdravotného stavu obyvateľov rómskych osád. Prieskum by mal prebiehať v spolupráci s miestnymi lekármi a obyvateľmi komún, ktorí majú dôveru svojich spoluobčanov. Prieskumu by mal predchádzať pilotný projekt v 5 oblastiach, s cieľom získať dôveru obyvateľov,
3. zlepšiť koordináciu programov v oblasti zdravia a poskytovania zdravotnej starostlivosti Rómom, vyčlenením osoby alebo inštitúcie, ktorá by zodpovedala za všetky projekty týkajúce sa zdravia Rómov,
4. v roku 2004 zahrnúť financovanie Programu ozdravenia životného prostredia, zlepšenie hygienických podmienok a prevencie infekčných ochorení u obyvateľov rómskych osád, ktorý bol schválený uznesením vlády SR č. 550 zo 17. mája 2002 do štátneho rozpočtu. Počas nasledujúcich piatich rokov je potrebné zvýšiť percento vakcinácie obyvateľov rómskych osád zo 70 na 95 %,
5. vypracovať program zlepšenia činnosti terénnych zamestnancov štátnych zdravotných ústavov zahŕňajúcich aj rozšírené siete zdravotnej asistencie pre rómske osady,
6. podporovať a rozšíriť siete zdravotných asistentov, ktorí by poskytovali zdravotnú starostlivosť, najmä pre deti a matky, aj terénnou prácou v rómskych osadách,
7. rozšíriť programy zamerané na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu a intolerancie v zdravotníctve,
8. vypracovať Komplexný program systematického vzdelávania k ľudským právam pre zdravotníckych pracovníkov a študentov pripravujúcich sa na takéto povolanie,
9. prijať komplexný národný program reprodukčného zdravia, pričom osobitnú pozornosť je nutné venovať ženám z marginalizovaných skupín,
10. v súlade s decentralizáciou v zdravotníctve vypracovať model *mobilných zdravotných jednotiek* pôsobiacich v odľahlých lokalitách, zodpovedných aj za vzdelávanie, očkovanie a poradenstvo, nie iba za akútne prípady.

Priority na rok 2003:

- vypracovať systém dostupnosti zdravotnej starostlivosti aj s finančným krytím pre marginalizované rómske komunity
- vypracovať správu o zdravotnom stave obyvateľstva žijúceho v rómskych osadách

5. ĽUDSKÉ PRÁVA

5. 1. Diskriminácia príslušníkov rómskej menšiny

Ústavný článok 12 odsek 1 zakotvuje slobodu a rovnosť ľudí v dôstojnosti a právach, pričom podľa odseku 2 sa „základné práva a slobody na území Slovenskej republiky zaručujú všetkým bez ohľadu na pohlavie rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie.“ Príslušníci rómskej menšiny sú v nerovnom postavení voči majorite najmä v oblasti vzdelávania, bývania, zamestnanosti a zdravotníctva, ako o tom hovoria aj hodnotiace správy medzinárodných medzivládnych i mimovládnych organizácií v oblasti ľudských práv¹⁵, ako aj dôležité hodnotiace správy Európskej únie¹⁶. Opatrenia zamerané na postupné odstránenie nerovnosti je účelné zamerať dvoma smermi – na predchádzanie a na potíhovanie týchto negatívnych javov.

5.1.1 Prevencia diskriminácie

Dôležitou podmienkou úspešného vyrovnania sa s nerovnosťou je zamerať sa na predchádzanie tomuto negatívne javu najmä systematickým vzdelávaním profesijných skupín a pozitívnym ovplyvňovaním mienky majoritnej časti obyvateľstva. Nástrojom vlády SR na dosiahnutie tohoto cieľa bol Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2000 – 2001, ktorý vláda schválila dňa 3. mája uznesením č. 382/2000. Jeho súčasným pokračovaním je Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2002 – 2003, prijatý dňa 6. marca 2002 uznesením vlády č. 207/2002. (ďalej len „Akčný plán 2002 – 2003“).

Aktivity Akčného plánu 2002 – 2003 sú rozdelené na konkrétne kroky vo viacerých oblastiach: predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a antisemitizmu v rôznych oblastiach života spoločnosti, vzdelávanie, kultúrne aktivity zamerané na pozdvihnutie rómskych komunít a boj proti extrémizmu a podobným javom intolerancie. Realizácia plánu sa vyhodnocuje v periodicite každého polroka. Systematické vzdelávanie príslušníkov profesijných skupín, ktorí pri výkone svojho povolania majú vplyv na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie je dôležitým nástrojom Akčného plánu 2002-2003. (vzdelávanie príslušníkov Policajného zboru, sudcov, justičných čakatel'ov a príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže SR, prokurátorov a právnych čakatel'ov prokuratúry, príslušníkov Armády SR, pedagógov a budúcich pedagógov, zdravotníckych pracovníkov, zamestnancov zriadení

¹⁵ Z posledných sú to napríklad Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva z roku 2002. (19/12/2002) odsek 9, Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre práva dieťaťa z roku 2000 (CRC/C/15/Add.140. 23/10/2000) odsek 19, Správa Human Rights Watch o Slovensku na rok 2001 alebo všeobecne Regionálna správa o ľudskom rozvoji, Rómovia v strednej a východnej Európe z roku 2003, Rozvojový program OSN.

¹⁶ Pravidelná správa o pripravenosti Slovenskej republiky na členstvo v Európskej únii z 9. októbra 2002, s. 28.

sociálnych služieb a zamestnancov odborov sociálnych vecí okresných úradov a krajských úradov.)

Z prvej správy o priebežnom plnení Akčného plánu 2002-2003 prijatom uznesením vlády č.136 dňa 26. februára vyplýva, že príslušné orgány štátnej správy zabezpečili vzdelávacie aktivity v rámci svojich rezortov najmä prostredníctvom seminárov a besied. Z finančných a iných dôvodov sa týchto aktivít zúčastňuje často len *pomerne nízky počet príslušníkov profesijných skupín*. Preto je potrebné, aby sa prepracovalo na trvalo udržateľný a systematický projekt s cieľom vzdelávať čo najvyššie percento, ak nie všetkých zamestnancov v daných sektoroch. Pri plánovaní vzdelávacích aktivít je potrebné monitorovať percento „zaškolených“ zamestnancov z celkového počtu zamestnancov v sektore, s ohľadom na regionálne zastúpenie. Vhodným príkladom systematického vzdelávania je „Laison Projekt“, prebiehajúci pod záštitou Ministerstva školstva SR. Predmetom projektu je vzdelávanie vybraných učiteľov stredných škôl vyučujúcich dejepis a ďalšie predmety, v ktorých sa vyučuje problematika holokaustu. Učitelia po absolvovaní pôsobia ako tzv. multiplikátori, ktorí školia ďalších učiteľov podobného zamerania vo svojom regióne, čím sa značne rozširuje percento konečných príjemcov projektu.

5.1.2. Postihovanie diskriminácie

Základnou podmienkou eliminácie a prevencie všetkých foriem diskriminácie je existencia komplexnej a účinnej antidiskriminačnej legislatívy. Prvý návrh zákona o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania (tzv. antidiskriminačný zákon) bol schválený uznesením vlády SR č. 557 zo dňa 29. mája 2002. Vo volebnom období 1998-2002 Národná rada SR o tomto návrhu zákona nerokovala. Sekcia ľudských práv a menších Úradu vlády pripravila v novembri 2002 upravené znenie návrhu zákona o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania, ktoré je v pripomienkovom konaní a bude pripravené na rokovanie vlády začiatkom apríla 2003.

Dôvodom predloženia návrhu zákona o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania je neexistencia ucelenej legislatívy, ktorá by sa komplexne zaoberala problémom diskriminácie. Príslušné ustanovenia majú výlučne deklaratívnu povahu, sú nejednotné, rozptýlené v celom právnom poriadku a nestanovujú jednotnú úroveň ochrany. Diskriminácia ako taká nie je trestná. Podľa súčasne platnej legislatívy obeť diskriminácie nedisponujú účinným právnym prostriedkom ochrany, aj keby preukázali, že pri realizácii niektorého základného práva alebo práva zaručeného zákonom k diskriminácii došlo. Z uvedeného dôvodu návrh antidiskriminačného zákona takéto právne prostriedky ochrany zavádza. Návrh zákona obetiam diskriminácie priznáva právo domáhať sa na súde proti diskriminujúcej osobe, aby sa takéhoto konania zdržala a ak je to možné, odstránila protiprávny stav. Návrh zákona dáva aj možnosť požadovať primerané zadosťučinenie a náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorej výšku určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej ujmy a na okolnosti, za ktorých k diskriminácii došlo. Návrh tohto zákona súčasne zavádza do právneho poriadku nový právny inštitút, prenesenie dôkazného bremena na žalovaného. Tento inštitút znamená, že žalovaný je povinný preukázať, že k diskriminácii nedošlo, teda nestačí len jeho vyhlásenie o tom. To sa vzťahuje na prípady, keď osoba, ktorá tvrdí, že bola diskriminovaná, predloží súdu dôkazy, z ktorých možno dôvodne usudzovať, že k diskriminácii došlo.

Navrhovaný antidiskriminačný zákon vychádza zo Smernice Rady EÚ č. 43/2000 z 29. júna 2000, ktorá ustanovuje zásadu rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod a Smernice Rady EÚ č. 78/2000 z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec rovnakého zaobchádzania v zamestnaní a zárobkovej činnosti. Navrhovaná právna úprava ucelene upravuje oblasť diskriminácie, čo umožňuje obetiam prístup k prostriedkom právnej ochrany. Je dôvodné predpokladať, že osobitná právna úprava bude pôsobiť aj preventívne.

Súčasťou navrhovaného antidiskriminačného zákona je aj novelizácia zákona č. 308/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva by napomáhalo praktickú realizáciu antidiskriminačného zákona najmä tým, že by:

1. priebežne monitorovalo a hodnotilo dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania,
2. podieľalo sa na urovnávaní sporov, poskytovalo by právnu pomoc obetiam diskriminácie,
3. vydávalo na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach rovnakého zaobchádzania, vytváralo národnú informačnú sieť o rasizme, xenofóbii a antisemitizme, s prepojením na Európsku informačnú sieť,
4. uskutočňovalo prieskumy pre poskytovanie údajov v oblasti ľudských práv, zhromažďovalo a šíriło informácie v tejto oblasti,
5. pripravovalo vzdelávacie aktivity, podieľalo sa na informačných kampaniach, poskytovalo knižničné a iné služby.

Pripravený návrh antidiskriminačného zákona zohľadňuje vecnú potrebu komplexnej právnej úpravy, ako aj doporučenia na prijatie komplexnej antidiskriminačnej legislatívy obsiahnuté v Pravidelnej správe o pripravenosti Slovenskej republiky na členstvo v Európskej únii z 9. októbra 2002, s. 24.

5. 1. 2. 1 Právna pomoc pri uplatňovaní právnych prostriedkov obetiam diskriminácie

Príslušníci rómskej menšiny patria medzi sociálne najslabšie vrstvy obyvateľstva SR. Vzhľadom na nízky ekonomický a sociálny status, ich schopnosť brániť sa diskriminácii a využívať právne prostriedky na svoju ochranu je značne obmedzená. Prevenciu a účinnú ochranu vyjadrenú v zákone vhodne dopĺňa program bezplatnej právnej pomoci na pomoc sociálne slabším občanom, ktorý už existuje pod záštitou Ministerstva spravodlivosti v oblasti občianskoprávných, rodinných a pracovných vzťahov. Bezplatná právna pomoc je poskytovaná len v niekoľkých väčších mestách počas niekoľkých dní v týždni a vo vyhradených hodinách.¹⁷ (Bezplatné právne poradenstvo je aj predmetom činnosti niekoľkých mimovládnych organizácií.) Vzhľadom na regionálne rozloženie existujúcich právnych poradní je dôvodné sa domnievať, že prístup k nim je pre sociálne slabších občanov, žijúcich vo vzdialených osadách značne sťažený.

5. 2. Rómovia a rasovo motivované násilie

Správy domácich a zahraničných medzivládnych aj mimovládnych organizácií pôsobiacich v oblasti ľudských práv¹⁸ vo svojich správach upozorňujú na fenomén rasovo motivovaného násillia namiereného voči Rómom. Vláda si je vedomá tohto problému, na čo poukazujú aj záväzky vyplývajúce z *Akčného plánu 2002-2003*. Tento fakt zohľadňujú a navrhujú konkrétne kroky a ich riešenie. Komisia na riešenie problematiky rasovo motivovaného násillia, zriadená rozkazom ministra vnútra SR č. 61/2002 na republikovej úrovni zodpovedá za výmenu informácií a poznatkov v oblasti výskytu rasovo motivovanej trestnej činnosti s dôrazom na všetky formy násillia a koordináciu spoločného postupu pri eliminácii všetkých foriem a prejavov rasovej diskriminácie. Členmi komisie sú aj zástupcovia mimovládnych organizácií. Na zefektívnenie jej činnosti je však potrebné zriadiť

¹⁷ Bezplatná právna pomoc poskytovaná pod záštitou Ministerstva spravodlivosti je poskytovaná väčšinou pri krajských súdoch.(Trnava, Nitra, Trenčín, Žilina, Banská Bystrica, Prešov (okr.súd), Košice (kraj. prokuratúra), Bratislava (MS SR))

¹⁸ Napríklad Hodnotenie Slovenska výborom OSN pre odstránenie rasovej diskriminácie z roku 2001 (CERD/C/304Add.110, 01/05/2001) odsek 10, Hodnotenie výborom OSN pre ľudské práva z roku 1997 (CCPR/C/79/Add.79, 04/08/97) odsek 15, Správa Human Rights Watch o Slovensku na rok 2001.

komisie aj na úrovni krajských, prípadne okresných riaditeľstiev Policajného zboru (v okresoch s častejším výskytom rasovo motivovanej trestnej činnosti).

Cieľom dlhodobej stratégie by malo byť popri predchádzaní rasovo motivovaného násillia, aj aktívne budovanie dôvery medzi rómskymi komunitami a políciou. Jednou z podmienok potrebných na splnenie definovaného cieľa je aj vytvorenie funkcie policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami. Popri povinnom vzdelávaní príslušníkov policajného zboru by špecialista absolvoval osobitné školenie zamerané na získavanie poznatkov o rómskej kultúre, tradíciách a jazyku. Špecialista by bol policajtom poriadkovej služby a pôsobil by v územných obvodoch so zvýšenou koncentráciou príslušníkov rómskej menšiny. Pri plnení svojej služby by sa zameriaval na riešenie problémov spojených s napádaním rómskych komunít, konfliktných vzťahov medzi majoritou a minoritou a kriminalitou vo vnútri komunity. Vo svojej náplni by vyvíjal aktivity zamerané na prevenciu kriminality, či už páchanej na Rómoch, medzi Rómami navzájom, alebo páchanie trestnej činnosti Rómami. Pri svojej činnosti by aktívne spolupracoval s policajtom povereným riešením problematiky extrémizmu na okresnej, prípadne krajskej úrovni. V kompetencii policajného špecialistu by boli aj aktivity zamerané na prevenciu a napomáhanie pri odhaľovaní prípadov trestného činu úžery vyskytujúcich sa v rómskych komunitách. Riešenie rozšíreného problému úžery si však taktiež vyžaduje dlhodobý prístup a aktívnu spoluprácu obetí s prokuratúrou a súdnictvom.

Prostriedkom predchádzania rasovo motivovanému násilliu je aj zvyšovanie povedomia verejnosti o riziku a spoločenskej neakceptovateľnosti takéhoto konania. Pravidelné poskytovania informácií verejnosti, a teda aj potencionálnym páchatel'om a **medializácia** objasnených prípadov rasovo motivovaného násillia príslušnými rezortmi, ministerstvom vnútra SR a Policajným zborom SR sú efektívnym prevenčným opatrením.

5. 3. Posilnenie dôvery príslušníkov rómskej menšiny v trestnú spravodlivosť

Vzťahy príslušníkov rómskej menšiny a zamestnancov trestnej spravodlivosti nie sú štandardne pozitívne. Mediačná a probačná služba predstavuje alternatívny spôsob riešenia trestnej činnosti, ktorej cieľom je prispieť k posilneniu dôvery verejnosti v trestnú spravodlivosť. Inštitút mediačnej a probačnej služby sa usiluje o nápravu páchatel'ov trestných činov, snaží sa ich motivovať k zodpovednosti za svoje konanie a spolupodieľať sa na návrhu riešenií spôsobených škôd. Zohľadňuje záujmy obetí trestných činov a ponúka im možnosť zapojiť sa do riešenia nápravy škôd, ktoré vznikli pri trestnej činnosti. Pri mediácii sprostredkováva špeciálne vyškolený úradník hľadanie alternatívneho riešenia vzniknutého sporu, s primeraným ohľadom na záujmy a potreby páchatel'a, obeť a spoločnosti. Vytvára tak podmienky pre účinné a spravodlivé rozhodovanie o alternatívnom treste. Súhlas všetkých strán v spore je nevyhnutnou podmienkou mediácie. Funkciou probačnej služby je vytvárať podmienky pre uplatnenie alternatívnych trestov. Úradník probačnej služby počas výkonu trestu spojeného s probáciou popri kontrole páchatel'a motivuje k vedeniu života v súlade so zákonmi. Popritom spolupracuje s rodinným a sociálnym prostredím, v ktorom páchatel' žije alebo pracuje. Probačná a mediačná služba venuje zvláštnu pozornosť starostlivosti o mladistvých obvinených a obvinených vo veku blízkomu mladistvému. Novelizáciou Trestného poriadku zákonom č. 422/2002 Z. z. bol vytvorený právny rámec pre mediáciu zavedením inštitútu urovnania sporov a zmiery za podmienok ustanovených zákonom.¹⁹

V súčasnosti prebiehajúci pilotný projekt probačnej a mediačnej služby na sekcii trestného práva ministerstva spravodlivosti SR v spolupráci so zástupcami z mimovládnych organizácií zohľadňuje uvedené fakty. Pilotný projekt probačnej a mediačnej služby vychádza zo zámeru vlády rekonštruovať Trestný zákon a Trestný poriadok s cieľom zmeniť filozofiu

¹⁹ Paragraf 309 a nasled. zákona č. 422/2002 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnym v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ukladania trestných sankcií. V rámci novej filozofie má byť dôraz kladený na individuálny prístup pri riešení trestných vecí s využitím možnosti alternatívnych trestov. Na pilotnom projekte spolupracuje pracovná skupina na MS SR s úradom Splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, keďže jeden z pilotných projektov sa uskutočňuje v okrese s početnou rómskou komunitou – Spišskej Novej Vsi. Pracovná skupina pripravila návrh zákona o probačnej a mediačnej službe, ktorého účinnosť sa predpokladá od 1. januára 2004 a má vytvoriť inštitucionálne pozadie k mediácii a zmiernemu riešeniu trestných vecí. Probačná a mediačná služba má potenciál významne posilniť dôveru rómskej menšiny v trestnú spravodlivosť. Naplneniu zámerov probačnej a mediačnej služby v prepojení na riešenie rómskej problematiky by pomohlo, ak by boli medzi úradníkmi probačnej a mediačnej služby vyškolení a neskôr aj zastúpení príslušníci rómskej menšiny.

Opatrenia v rámci rezortov štátnej správy:

1. S cieľom zefektívniť predchádzanie diskriminácie je potrebné v rámci každého predmetného rezortu vypracovať a finančne zabezpečiť v rozpočte na rok 2004 trvalo udržateľný plán systematického vzdelávania vybraných profesijných skupín zameraný na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie od roku 2004, s vyhlídkami až do roku 2010.

2. Zefektívňovanie postihovania diskriminačného konania vyžaduje na jednej strane prijať návrh antidiskriminačného zákona, na strane druhej je potrebné prepojiť existujúcu iniciatívu Ministerstva spravodlivosti a mimovládnych organizácií v rámci Komplexného rozvojového programu rómskych osád a v spolupráci so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva, právnickými fakultami vysokých škôl, Akadémiou policajného zboru vytvoriť a finančne zabezpečiť systém bezplatného právneho poradenstva pre sociálne slabších občanov.

S cieľom zlepšiť predchádzanie a postihovanie rasovo motivovaného násillia je potrebné prijať a finančne zabezpečiť v rezortoch MV SR a MS SR konkrétne opatrenia strednodobého (2003 – 2006) aj dlhodobého charakteru (do 2010):

1. vytvoriť komisie pre riešenie problematiky rasovo motivovanej trestnej činnosti PZ aj na regionálnej úrovni,
2. vypracovať analytický materiál o funkcii policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami,
3. zvýšiť riziko spojené s rasovo motivovaným trestným konaním jeho medializáciou,
4. legislatívne, inštitucionálne a finančne zabezpečiť fungovanie Probačnej a mediačnej služby s cieľom posilniť dôveru Rómov v trestnú spravodlivosť v období rokov 2004 -2006,
5. vypracovať a finančne zabezpečiť v rozpočte na rok 2004 trvalo udržateľný plán systematického vzdelávania vybraných profesijných skupín zameraný na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie od roku 2004 s vyhlídkami do roku 2010.

Priority na rok 2003:

- vyhodnotiť doterajšie realizované vzdelávacie projekty v oblasti predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie s ohľadom na percento zaškolených príslušných profesijných skupín

- vypracovať koncept rozšíreného systému bezplatného právneho poradenstva pre sociálne slabších občanov, so zreteľom na regióny s vyššou koncentráciou príslušníkov rómskej menšiny
- vypracovať analytický materiál o funkcii policajného špecialistu pre prácu s rómskymi komunitami

6. ROZVOJ RÓMSKEJ KULTÚRY

Právo na rozvoj vlastnej kultúry je pre národnostné a etnické menšiny nevyhnutné pre ich plnohodnotný a slobodný život v štátoch, v ktorých žijú. To je dôvodom významného postavenia, ktoré toto právo má v medzinárodných dohodách o ľudských právach aj v ústavnom článku 34 odsek 1. Pre SR v oblasti financovania menšinových kultúr vyplýva množstvo záväzkov z Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, ku ktorým sa SR zaviazala. Systematickým krokom v tejto oblasti je zákon o financovaní kultúr národnostných menšín, ktorý sa v súčasnosti pripravuje na Ministerstve kultúry. Jeho príprava vychádza z legislatívneho plánu vlády prijatého uznesením č. 1358 z 11. decembra 2002. Tento zákon by mal implementovať aj záväzky vyplývajúce z Európskej charty menšinových alebo regionálnych jazykov, medzi ktoré patrí napríklad:

- Čl. 11 odsek 1, písmeno ei) podporiť a/alebo uľahčiť založenie a/alebo udržanie aspoň jedného denníka v regionálnych alebo menšinových jazykoch,
- písmeno eii) uplatňovať existujúce opatrenia o finančnej podpore tiež na výrobu audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch,
- Čl. 12 odsek 1 podporovať kultúrne aktivity a zariadenia, najmä knižnice, videotéky, kultúrne centrá, archívy, akadémiu, divadlá a pod.

Prístup médií k Rómom spoluvytvára postoj spoločnosti voči Rómom. Zároveň sa tento postoj majoritnej komunity odráža v spôsobe prezentácie informácií, ako aj v obsahovom zameraní informácií. Nedostatočná je aj zákonná úprava prístupu menšín k verejnoprávnym prostriedkom. Zákon č. 254/1991 Zb. o Slovenskej televízii v znení neskorších predpisov a zákon č. 255/1991 Zb. o Slovenskom rozhlasu v znení neskorších predpisov, ktoré podľa Plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2003 majú byť nahradené novými predpismi, do ktorých je potrebné zakomponovať povinnosť pre verejnoprávne médiá ponúkať programy v regionálnych alebo menšinových jazykoch²⁰, podporovať alebo/a umožňovať pravidelné vysielanie rozhlasových a televíznych programov v regionálnych alebo menšinových jazykoch a podporovať alebo uľahčovať výrobu a šírenie zvukových a audiovizuálnych diel v regionálnych alebo menšinových jazykoch.²¹

S cieľom zlepšiť postavenie Rómov v oblasti kultúry je potrebné prijať a finančne zabezpečiť v rezorte MK SR konkrétne opatrenia:

1. vypracovať návrh zákona o národnostných menšinách a zákon o financovaní národnostných kultúr v zmysle záväzkov Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov.

²⁰ Záväzok čl. 11 odsek 1 písmeno a) Európskej Charty menšinových alebo regionálnych jazykov.

²¹ Záväzky/ čl. 11 odsek 1 písmena b), c), d) Európskej Charty menšinových alebo regionálnych jazykov

2. legislatívne zakotviť prístup rómskej menšiny k verejnoprávnym informačným prostriedkom v zmysle záväzkov prijatých pri podpise Európskej charty menšinových alebo regionálnych jazykov.
3. podporovať rómsku kultúru, najmä tým, že MKSR:
 - 3.1 finančne podporí vydávanie rómskej periodickej a neperiodickej tlače. Nevyhnutné je v rámci grantového systému poskytnúť príspevok na vydávanie aspoň jedného rómskeho periodika,
 - 3.2 vytvorí rómske národnostné oddelenie v Národnom osvetovom centre, zamerané na metodickú pomoc národnostným združeniam.

Mimo pôsobnosť rezortu ministerstva kultúry je potrebné zabezpečiť:

1. vytvorenie rómskeho národnostného oddelenia pri regionálnych osvetových centrách,
2. vo verejnoprávnej televízii pravidelné vysielanie rómskeho magazínu z troch regiónov v týždennej periodicite
3. vo verejnoprávnom rozhlase pravidelné vysielanie rómskeho magazínu z troch regiónov v týždennej periodicite.

Priority na rok 2003:

- v rámci grantového systému finančne podporiť pravidelné vychádzanie aspoň jedného rómskeho periodika v dvojtýždennej periodicite.

7. FINANČNÉ ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE PRIORÍT NA ROK 2003

Predpokladáme, že realizácia navrhovaných priorít vlády na rok 2003 bude finančne krytá z prostriedkov štátneho rozpočtu v kapitolách jednotlivých ministerstiev. V nasledujúcej tabuľke navrhujeme použitie financií z kapitoly VPS - kultúrne potreby rómskej komunity a rezerva na projekty riešenia problémov rómskej komunity a z rezervy kapitoly Úradu vlády SR – riešenie problémov rómskej komunity a sociálne a kultúrne potreby rómskej komunity.

Štruktúra kapitoly Všeobecná pokladničná správa – sociálne a kultúrne potreby rómskej komunity a rezerva na projekty riešenia problémov rómskej komunity na rok 2003 a rezervy štátneho rozpočtu v rozpočtovej kapitole Úradu vlády SR – riešenie problémov rómskej komunity a sociálne a kultúrne potreby rómskej komunity.

Program	suma
Komplexný rozvojový program rómskych osád	18 mil. Sk
Štipendijný fond	1 mil. Sk
Stredná umelecká škola v Košiciach	2 mil. Sk
Podpora stredného školstva	10 mil. Sk
Program terénnych sociálnych pracovníkov	4 mil. Sk
Ovplyvňovanie verejnej mienky	5 mil. Sk
Projekty	10 mil. Sk
SPOLU:	50 mil. Sk

II. PROCES TVORBY STRATÉGIE ROZVOJA RÓMSKEJ KOMUNITY

V MESTE KROMPACHY

Proces strategického plánovania (SP) začal v septembri roku 2003 po stretnutí vedenia mesta Krompachy s odbornými garantmi jednotlivých skupín. Zúčastnení sa dohodli, vzhľadom na časovú tieseň, na práci v troch paralelných pracovných tímoch, pričom koordinácia ich vzájomnej činnosti mala byť zabezpečovaná pravidelnými informačnými stretnutiami jednotlivých lídrov za účasti koordinátora projektu. Na stretnutí boli dohodnuté zostavy predmetných skupín. Organizačná schéma realizácie pracovného procesu je graficky znázornená.

Súbežne prebiehala príprava anketárov v skupine, zabezpečujúcej vstupnú sociálnu analýzu a vyhľadávanie kľúčových osobností pre prácu v skupine, ktorá bola zodpovedná za spracovanie rozvojovej stratégie. Proces práce skupiny zodpovedajúcej za prípravu analýz v oblasti sociálnej sféry je podrobne rozpracovaný v samostatnej časti.

Oslovené boli tieto inštitúcie a organizácie:

- Mestský úrad v Krompachoch
- Mestské kultúrne stredisko v Krompachoch
- Mestská polícia v Krompachoch
- Materská škola na ul. SNP v Krompachoch
- Špeciálna základná škola v Krompachoch
- Základná škola na ul. SNP v Krompachoch
- Základná umelecká škola v Krompachoch
- Gymnázium v Krompachoch
- CPPS, pracovisko Krompachy
- Obvodné oddelenie PZ SR v Krompachoch
- OZ Krompachy Spolu, OZ Ľudia a perspektíva, OZ ARGÓ, Detská nadácia mesta Krompachy
- Národný úrad práce – Okresný úrad práce, vysunuté pracovisko v Krompachoch
- Okresný úrad, odbor sociálnych vecí a odbor živnostenského podnikania v Spišskej Novej Vsi
- Sociálna poisťovňa – pobočka v Spišskej Novej Vsi
- Štátny zdravotný ústav v Spišskej Novej Vsi.

Jednotliví členovia tímu obdržali menovacie dekréty od pána primátora, čím sa zvýraznil ich dobrovoľný záväzok pracovať v tejto skupine. Prvé stretnutie bolo veľmi rozpačité, pretože členovia tímu nevedeli, čo sa od nich očakáva, ako bude prebiehať práca. Viest' túto skupinu bolo o to náročnejšie, že títo zástupcovia organizácií v meste Krompachy ešte nemali príležitosť pracovať na príprave strategického materiálu v takomto multisektorálnom tíme, čo samozrejme malo za následok snahu presadzovať svoj názor, neprijímať argumenty toho druhého, dobre mienený názor bol prijímaný ako kritika,.. Je potrebné zvýrazniť, že vhodným spôsobom facilitovania je možné docieľiť to, čo v meste Krompachy, že už na druhom stretnutí bola viditeľne prejavená získaná zručnosť aktívneho počúvania, zvýšená názorová tolerancia, ako aj pozitívna reakcia na takýto spôsob komunikácie. Bolo príjemné sledovať postupný zvýšený obojstranný záujem o to druhé etnikum, zrazu mizlo čierno-biele videnie problémov, začali sme si uvedomovať, že nepoznáme potreby toho druhého, že nepoznáme svoju históriu a tradície, že nevieme počúvať toho druhého.

Práca v tak široko spektrálnom multisektorálnom tíme, s veľmi rôznorodým vzdelaním, skúsenosťami a zručnosťami, je viac ako zložitá. Má však úžasnú pridanú hodnotu. Predstavitelia tohto tímu pri práci, ani netušiac, prešli výučbou náročnej tímovej práce a stali sa významným potenciálom pre samosprávu ako dynamický zárodok hybnej sily strategických zmien v rozvoji mesta Krompachy.

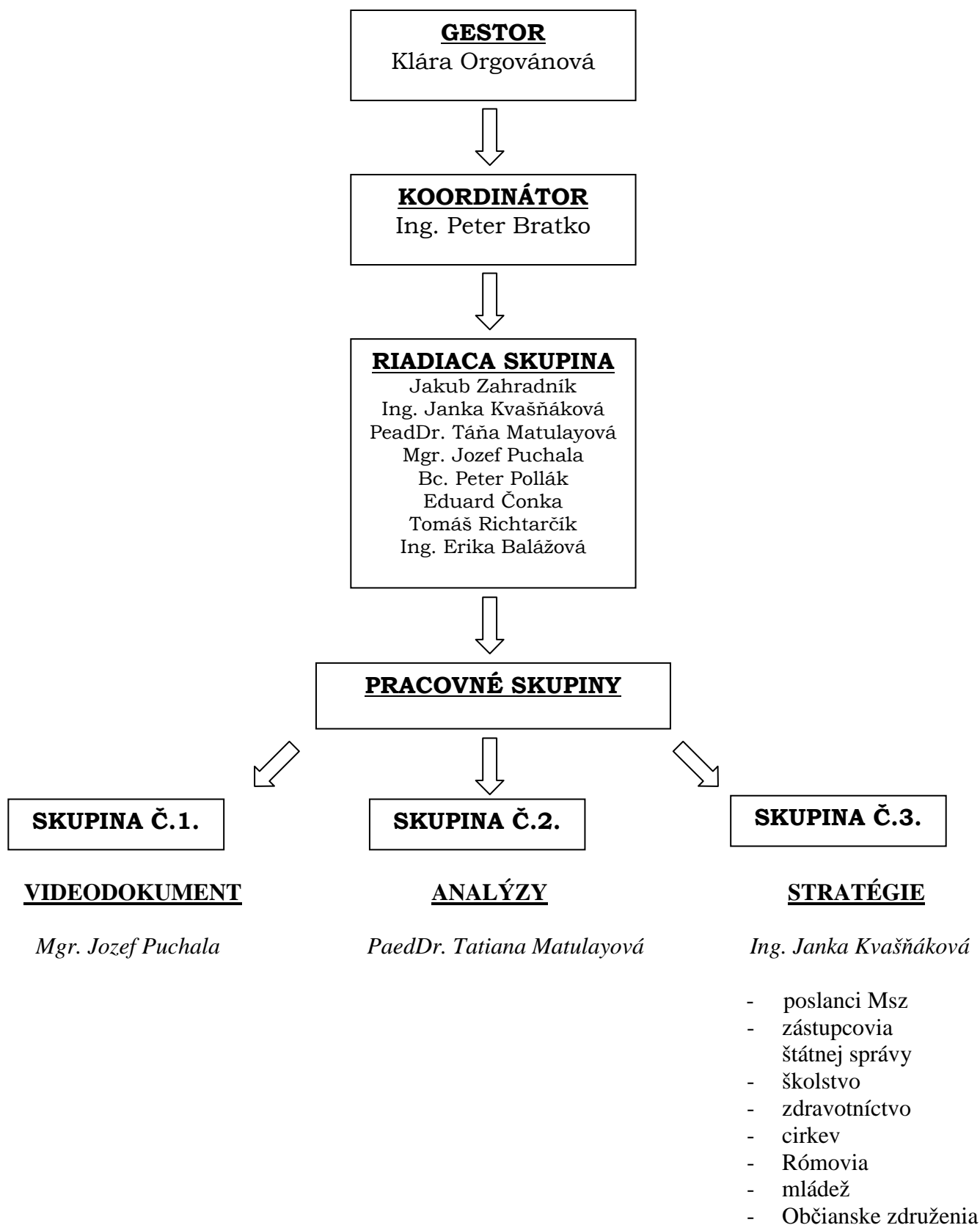
Aký postup práce sme si zvolili ?

V prvej fáze práce sme sa venovali tvorbe vízie – ako si predstavujeme nekonfliktné, bezproblémové súžitie rómskeho a nerómskeho etnika v meste Krompachy. Oblasť života aktuálne a diferencovane pomenované vo vízii sme ďalej podrobne analyzovali metódou SWOT. Tu sa začala etapa, kedy sme si uvedomovali, že nič nie je len čierne alebo biele, že rôzne etniká máme na rovnaké otázky života rôzne pohľady. Za najcennejší prínos považujeme v tejto fáze, že zrazu sme akosi rukolapne pochopili, že neexistuje len dvojfarebné videnie sveta. Otvárali sa nám oči, že nie sú len slabé stránky a ohrozenia, ale že sa nám ponúkajú príležitosti, že ak chceme, tak vidíme aj silné stránky. Potom nasledovalo formulovanie problémov. A čuduj sa svete, zrazu to nebolo až také jednoduché. Keď sme si mysleli, že najhoršie je za nami prišla na rad formulácia cieľov. Nuž, je veľmi ťažké definovať stručne, čo je môj problém, ale ako ho riešiť vlastnými zdrojmi je neporovnateľne ťažšie. Nakoniec sa nám podarilo sformulovať základnú stratégiu rozvoja rómskej komunity, s ktorou sme ako tím boli spokojní. Posledné stretnutia sa niesli v znamení nádejí, že sa nám podarí nami stanovené ciele splniť. Úloha je to viac ako ťažká. Ak prvé stretnutia pôsobili

skôr ako stretnutia ľudí, ktorí sa náhodne stretli, tak tie posledné ako stretnutia priateľov. Za tak krátky časový úsek je to značný pokrok. Najviac nás teší, že v priebehu práce tímu, pod vplyvom napočutého vzniklo v meste Krompachy OZ Cech rómskych remesiel, ktorého vznik iniciovali účastníci pracovného tímu SP.

Na záver je potrebné vysoko oceniť vedenie mesta Krompachy, ktoré sa v neľahkej ekonomickej i politickej situácii rozhodlo, okrem iných problémov, riešiť otázku rozvoja rómskej komunity . Osobitné poďakovanie patrí koordinátorovi projektu, prednostovi MsÚ Krompachy Ing. P. Bratkovi za jeho osobnú angažovanosť pri plnení cieľov projektu.

III. ORGANIZAČNÁ SCHÉMA REALIZÁCIE PRACOVNÉHO PROCESU

IV. ANALÝZA SÚČASNÉHO STAVU VO VYBRANÝCH OBLASTIACH ŽIVOTA RÓMOV V MESTE KROMPACHY

STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SITUÁCIE

V meste Krompachy sa z hľadiska typu rómskych osídlení stretávame s týmito **samostatnými sídelnými útvarmi:**

- Stará Maša,
- Hornádska ulica,
- Družstevná ulica,
- Banícka štvrť

a s **rozptýlenými komunitami** – Rómovia žijú aj v iných lokalitách mesta, kde sú rozptýlení medzi majoritným obyvateľstvom (na uliciach SNP, Jesenského, Rázusovej, Slovinskej, Veternej, Starej ceste, 29. augusta, Maurerovej, Banskej a Doline).

Každá z uvádzaných sídelných komunít je v určitých oblastiach odlišná. Základné odlišnosti sú zrejmé najmä v oblasti bývania a občianskeho spolunažívania.

Na druhej strane **sú viaceré problémy spoločné**. Toto konštatovanie sa týka najmä sociálneho vylúčenia a s ním spojených charakteristík - nezamestnanosť, životný štýl, úžera, hygienická úroveň bývania, školská dochádzka a školský prospech detí, zneužívanie omamných a prchavých látok, kriminalita apod.

Počas zberu dát sa nepodarilo získať informáciu o existencii dokumentu, ktorý by na základe výskumu prezentoval život rómskej minority v meste.

K dispozícii je materiál z júna 1999 Koncepcia riešenia rómskeho etnika, ktorého autorkou je p. Vlasta Rušinová a videokazeta OZ Krompachy Spolu, ktorá približuje vybrané aspekty života Rómov v meste.

Ďalším zdrojom informácií je diplomová práca p. Kačúrovej, ktorú ale Mestský úrad v Krompachoch nemá k dispozícii (disponuje len niektorými vybranými časťami textu).

V rámci všeobecných konštatácií o súčasnej kvalite života Rómov bola ako zdroj použitá publikácia Michala Vašečku (ed.): Čačipen Pal O Roma. Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2002.

1. DEMOGRAFICKÁ SITUÁCIA

Poznámka: V tejto oblasti prezentujeme len vybrané ukazovatele

1.1 Podiel rómskeho obyvateľstva v meste

Vzhľadom na platnú legislatívu, podľa ktorej nie je možné označovať v evidencii obyvateľstva národnosť občana, je mimoriadne ťažké získať potrebné demografické dáta. Situáciu ďalej komplikuje skutočnosť, že Rómovia sa neprihlasujú na trvalý ani prechodný pobyt a pomerne často migrujú.

Počet obyvateľov v meste Krompachy k 6.11.2003: 8 691 obyvateľov.

Z toho: 4 254 mužov,
4 437 žien.

Podľa evidencie obyvateľov, ktorú vedie MsÚ sa všetci obyvatelia mesta hlásia k slovenskej národnosti.

Z hlásenia Štatistického úradu v Košiciach z roku 2001 vyplýva, že pri sčítaní ľudu konaného dňa 26. mája 2001 sa v Krompachoch hlásilo k rómskej národnosti 736 obyvateľov a ďalší obyvatelia k iným národnostiam.

Podľa odhadu Mestského úradu v Krompachoch je k 1.1.2003 prihlásených 1 443 Rómov, z toho:

- na trvalý pobyt: 1 436 Rómov,
- na prechodný pobyt: 7 Rómov.

Podľa údajov získaných od Mestskej polície v Krompachoch je:

- 1 200 Rómov prihlásených k trvalému pobytu,
- 250 – 300 Rómov, ktorí sa dlhodobo združujú na území mesta bez prihlásenia sa k trvalému pobytu.

Z porovnania dát získaných od Mestského úradu a Mestskej polície v Krompachoch môžeme dospieť k záveru, že **v meste v súčasnosti žije odhadom asi 1 500 obyvateľov rómskeho pôvodu, čo predstavuje asi 17%- ný podiel rómskeho obyvateľstva.**

Jednou z dôležitých demografických charakteristík je aj **veková štruktúra obyvateľstva**. K dipozícii sú len údaje za rok 2001. Napriek tomu je ale možné konštatovať mimoriadne **nízky podiel vekovo starších Rómov** a naopak vysoký podiel mladších vekových ročníkov, čo korešponduje s celoslovenským stavom.

T1 Štruktúra hlavných vekových skupín rómskeho obyvateľstva

veková skupina	počet	%
0 – 14	562	43,36
15 – 59 – muži	369	28,47
15 – 54 – ženy	343	26,47
60+ - muži	4	0,31
55+ - ženy	18	1,39
spolu	1296	100

Zdroj: Mestský úrad v Krompachoch

Ďalšou významnou demografickou charakteristikou je pohlavie obyvateľov. Z nasledujúcej tabuľky (opäť sú k dispozícii údaje len do roku 2001) vyplýva vyrovnaný podiel mužov a žien u rómskeho obyvateľstva v meste.

T2 Vývoj štruktúry rómskeho obyvateľstva podľa pohlavia

Rok	1972	1973	1974	1975	1976	1979	1985	1986	1990	2001
Muži	245	266	286	305	306	362	468	430	504	638
Ženy	218	250	268	295	308	335	424	475	487	658

Zdroj: Mestský úrad v Kropáčoch

1.2. Demografický vývoj rómskeho obyvateľstva v meste

Vo vzťahu ku koncepcnej úrovni komunálnej sociálnej politiky je dôležité venovať pozornosť aj demografickej prognóze počtu rómskeho obyvateľstva v meste.

T3 Vývoj počtu rómskych obyvateľov v meste Kropáčky

Rok	Počet rómskych obyvateľov
1869	6
1881	18
1920	60
1930	94
1953	184
1961	253
1971	516
1977	684
1985	893
1990	991
1999	1234
2001	1296
2002	nezistený údaj
2003	1443

Zdroj: Mestský úrad v Kropáčoch

T4 Natalita rómskeho obyvateľstva v rokoch 1996 - 2003

Rok	deti celkom	<u>RÓMSKE DETI</u>	<u>% PODIEL RÓMOV</u>
1996	120	60	50,00
1997	124	53	42,74
1998	126	58	46,03
1999	86	37	43,02
2000	104	44	42,31
2001	97	38	39,18
2002	93	37	39,78
2003*	94	65	69,14

Zdroj: Mestský úrad v Kropáčoch

* údaj do 31.10.2003

Z dát uvedených v tabuľkách T3 a T4 je jednoznačne zrejmé, že počet Rómov sa v meste neustále zvyšuje a ich podiel na celkovom obyvateľstve stúpa. Stávajú sa tak z kvantitatívneho aspektu závažnou sociálnou skupinou.

2. SOCIÁLNO – EKONOMICKÁ SITUÁCIA

2.1. Bývanie

Bytová otázka v sídelných komunitách, ktoré zväčša obývajú Rómovia patrí k najpálčivejším sociálnym problémom nielen rómskej minority, ale aj mesta. Vzhľadom na časové a organizačné možnosti nebolo možné uskutočniť dôkladnú ohliadku jednotlivých sídelných komunít.

Základným objektívnym zdrojom informácií sa tak stalo Bytové hospodárstvo mesta Krompachy. Ostatné informácie boli získané od zamestnancov Mestského úradu, prípadne OZ Krompachy Spolu.

T5 Lokality mesta, v ktorých žijú Rómovia

ulica	byty	rodinné domy	počet obyvateľov
Banická štvrť	104		482
SNP	1		nezistené
Slovinská	1		nezistené
Jesenského	1		nezistené
Maurerova	6		nezistené
Hornádska kolónia		15	247
Družstevná		32	236
Veterná		2	nezistené
Štúrova		2	nezistené
Stará Maša		5	61
Stará cesta		2	nezistené
Dolina		3	nezistené
Banská		2	nezistené
29.augusta		1	nezistené

Zdroj: Rušinová, V.: Konceptia riešenia rómskeho etnika. Jún 1999.

Poznámka: Vzhľadom na rok zberu údajov, je dôvodné sa domnievať, že najmä dáta o počte obyvateľov prihlásených na trvalý a prechodný pobyt, sú už v súčasnosti irelevantné.

T6 Rómska populácia v lokalitách mesta k 1. 1.2003

Lokalita	Rozloha (m ²)	Počet obyvateľov
Banická štvrť	17 875	519
Družstevná ulica	27 875	305
Hornádska ulica	10 625	315
Stará Maša	8 550	111
Rázusova ulica	nezistené	29

Zdroj: MsÚ v Krompachoch

Aj v tejto súvislosti pripomínáme platnú legislatívu. Mestský úrad v súčasnosti nedisponuje aktuálnymi pravdivými dátami.

Najvýznamnejšou z hľadiska počtu i závažnosti súčasnej situácie sa javí Banická štvrť. Jej bytový fond spravuje Bytové hospodárstvo mesta Krompachy.

T7 Banícka štvrť – stav k 4. 7.2003

Blok	Počet bytov	„vybývané“ byty	Počet obyvateľov
778	12	5	27
779	18	8	50
782	18	-	83
783	18	-	77
spolu	66	13	237

Zdroj: Bytové Hospodárstvo mesta Kropachy

Poznámka: „vybývané“ byty – nie je v nich možné vzhľadom na ich technický stav bývať, sú neobývané.

Túto lokalitu, ktorá bola považovaná za najkrajšie sídlisko mesta, pôvodne obýval najmä personál blízkej Nemocnice s poliklinikou.

V roku 1977 boli do tejto lokality Mestským národným výborom v Kropachoch presťahovaní Rómovia z rómskej osady, ktorá sa zrušila.

V súčasnosti túto štvrť tvoria štyri obytné domy s 2-izbovými bytmi. Podľa odhadu Bytového hospodárstva mesta Kropachy (ďalej len BHM), ktoré pravidelne vykonáva komplexné prehliadky v tejto štvrti, 90 % obyvateľov obýva kuchyňu, prípadne ešte jednu izbu. Druhá izba slúži ako sklad na palivo.

V roku 1999-2000 boli tieto obytné domy odpojené od vodovodu a kanalizácie z dôvodu vysokého dlhu na týchto službách. V súčasnosti je kanalizácia rozkradnutá. Vodu obyvatelia odoberajú z jedného výdajného stojana, ktorý je napojený na verejný vodovod. Zatiaľ spotrebovanú vodu – približne v objeme 100 – 150 m³, čo predstavuje zaokrúhlene sumu 2.000,- Sk mesačne platí BHM. Hygienická úroveň v týchto nájomných domoch predstavuje potencionálne riziko. Suterénne priestory sú zaplavené vodou a odpadom.

Obytné domy sú v dezolátnom stave – bez okien i rámov, dvier i zárubní. Strechy sú čiastočne rozobrané.

Odhadom je asi 80% domácností bez elektrickej energie. V domácnostiach sa kúri pevným palivom. Štvrť je v súčasnosti bez verejného osvetlenia. Odvoz smetí a odpadu zabezpečuje od roku 2003 Mestský úrad v Kropachoch.

Jedným z najväčších problémov sa javia dlhy na nájomnom. K 31. 9.2003 dosiahli výšku 2. 479.000,- Sk. V súčasnosti takmer žiaden nájomca neplatí nájomné.

Doterajšie koncepčné riešenia bytovej otázky Rómov v meste Kropachy:

- Koncepcia rozvoja bývania v meste schválená MZ v roku 1996
- Uznesenie MZ č. 18/D-1 zo dňa 26. 8.1997 – zámer komplexného riešenia problematiky sociálneho bývania
- Dokumentácia stavby pre územné konanie z februára 1999 : Kropachy – Hornádska kolónia, sociálne bývanie – časť „a“, ktorú spracovala architektonická kancelária ARKA, spol. s.r.o. v Košiciach.

Uvedený prehľad koncepčných materiálov potvrdzuje, že bytová otázka Rómov patrila aj v predchádzajúcich rokoch k najzávažnejším sociálnym problémom tejto komunity.

2. 2. Vzdelávanie detí a mládeže v školskom systéme

Materské školy

V meste Krompachy v súčasnosti existujú 4 materské školy:

- na Trangusovej ul.,
- na Hlavnej ul.,
- na SNP ul.,
- na Robotníckej ul.

T8 Zapísané deti v materských školách v Krompachoch v rokoch 2001-2003

šk.rok	celkový počet detí	z toho: rómske deti
2001/2002	198	35
2002/2003	203	39
2003/2004	215	50

Zdroj: Mestský úrad v Krompachoch

Najviac rómskych detí navštevuje Materskú školu na ul. SNP. Ide o dvojtriednu materskú školu. Bola zriadená v roku 2000 Okresným úradom, odborom školstva v Spišskej Novej Vsi. Od zriadenia do roku 2002 bola zapojená do projektu Matka a dieťa. V súčasnosti materská škola nerealizuje v rámci projektu overované aktivity, týkajúce sa práce s rómskymi matkami. Disponuje vhodným materiálovým vybavením napr. pre kultúrne a športové aktivity a automatickou práčkou.

Od 1. 9.2003 v materskej škole pracuje rómsky asistent učiteľa.

K 1. 9.2003 je zapísaných 50 rómskych detí vo veku 5 rokov.

Z pohľadu odborného personálu materskej školy sa javí ako najzávažnejší problém pravidelná dochádzka detí do zariadenia a rozpor medzi výchovným prostredím v materskej škole a rodinou.

Základné školy

V meste v súčasnosti fungujú 4 základné školy:

- na Maurerovej ul.,
- na ul. SNP,
- na Zemanskej ul.,
- Špeciálna základná škola.

T9 Zapísaní žiaci základných škôl v Krompachoch v rokoch 2001-2003

šk.rok	celkom žiakov	z toho: rómski žiaci
2001/2002	1333	361
2002/2003	1349	403
2003/2004	1361	357

Zdroj: Mestský úrad v Krompachoch

Najviac rómskych detí navštevuje ZŠ na ul. SNP, ktorú navštevujú len rómske deti.

K 15. 9.2003 ich bolo zapísaných 154. V škole sú otvorené tieto ročníky: prvý, druhý, tretí, piaty a siedmy. Sú zriadené aj 4 špeciálne triedy a 2 nulté (prípravné) triedy.

V škole nepracuje rómsky asistent učiteľa.

Názory odborného personálu školy na problémy Rómov v meste sa stotožňujú s názorom materskej školy. Za najzávažnejší problém považujú nepravidelnú dochádzku žiakov do školy, správanie žiakov, absentujúce vybavenie žiakov učebnými pomôckami, ale

aj sexuálne spolunažívanie maloletých detí (všetky tieto znaky charakterizujú zanedbanú starostlivosť o deti).

Z hľadiska počtu rómskych žiakov je na druhom mieste Špeciálna základná škola.

K 15. 9.2003 bolo zapísaných 144 žiakov, z toho len 2 nerómovia. V škole pracuje asistentka učiteľa.

Škola vzhľadom na nedostačujúce priestorové podmienky pracuje v dvoch smenách. Pre žiakov školy je k dispozícii počítačová učebňa vybavená v rámci projektu Infovek s pripojením na internet.

Odborný personál školy vynakladá veľa úsilia na organizovanie mimoškolskej činnosti rómskych detí. Dlhodobu spolupracuje s rôznymi inštitúciami a organizáciami (najmä Centrom voľného času, Rímsko-katolíckym úradom, Mestským kultúrnym strediskom) v snahe masívne zapájať žiakov školy do kultúrnych, športových a rekreačných aktivít.

V meste funguje aj Základná umelecká škola, ktorej zriaďovateľom je Okresný úrad, odbor školstva v Spišskej Novej Vsi. V šk. roku 2003/2004 je zapísaných 397 žiakov, z toho len jedno rómske dieťa (navštevuje 6. ročník odbor klavír).

V súčasnosti sa vyučuje v hudobnom odbore hra na klavír, akordeón, husle, dychové nástroje a gitaru. Je možné navštevovať aj výtvarný odbor a súbor Ľudová hudba.

V rámci svojej činnosti organizuje výchovné koncerty pre materské a základné školy.

Rómske deti podľa vyjadrenia zástupkyne ZUŠ sa neuchádzajú o štúdium na tejto škole. Príčin ich nezájmu je viacero, ale najzásadnejšou je pravdepodobne skutočnosť, že ide o školu so všetkými jej typickými atribútmi. Štúdium nie je jednoduché, vyžaduje si od dieťaťa určitú dávku vytrvalosti a pevnej vôle. Jednou z príčin je potom aj finančná náročnosť štúdia (nákup hudobného nástroja a pomôcok).

ZUŠ zatiaľ neuvažovala o špecifickom projekte zameranom na rómsku minoritu, prípadne spolužitie.

Centrum poradensko-psychologických služieb

Od roku 1991 je v Krompachoch zriadené detašované pracovisko Centra poradensko-psychologických služieb v Spišskej Novej Vsi. Cieľovou skupinou jeho činnosti je žiacka populácia do 15-tich rokov veku. Ťažisko činnosti spočíva v riešení problémov v učení a v testovaní školskej zrelosti detí. Pracovisko úzko spolupracuje s materskou školou na ul. SNP a so základnými školami v meste (najmenej so Špeciálnou základnou školou, ktorej zriaďovateľ je krajský úrad).

T10 Súhrnná štatistika činnosti CPPS

v Krompachoch v r. 1992 – 2003

problém	počet klientov
ťažkosti v učení	496
školská zrelosť	403
ťažkosti v správaní	58
profesijná orientácia	57
posudky pre lekárov	43
adaptačné ťažkosti	21
rediagnostika	13
syndróm CAN	3
spolu	1094

Zdroj: CPPS v Krompachoch

Tabuľka T10 ukazuje najčastejšie typy problémov všetkých klientov CPPS, pričom na celkovom počte klientov sa rómska minorita podieľa približne 60-timi percentami. Z uvedeného je zrejmé, že rómske deti do 15 rokov sa podobne ako nerómske deti stávajú klientmi CPPS predovšetkým pre rôzne ťažkosti v učení. U rómskych detí je najčastejšou príčinou ťažkostí v učení (najmä písaní a čítaní) veľmi obmedzená slovná zásoba, nedostatočná koncentrácia na učenie, nevytvorené pracovné a hygienické návyky, nevhodné podmienky na učenie a prípravu do školy v domácnostiach, nízka vzdelanostná úroveň rodičov.

Stredné školy

V meste existujú tieto stredné školy:

- Gymnázium,
- Stredná priemyselná škola elektrotechnická a Stredné odborné učilište elektrotechnické.

T11 Zapísaní žiaci stredných škôl
v Krompachoch v šk. roku 2003/2004

škola / počty	počet žiakov	z toho: rómski žiaci
Gymnázium	347	3
SPŠE	201	2
SOUE	232	12
SPOLU	780	17

Zdroj: jednotlivé školy

Z tabuľky vyplýva veľmi nízky počet rómskych žiakov – stredoškolákov a zároveň aj fakt, že v najbližších rokoch sa nezvýši počet stredoškolsky vzdelaných Rómov. Obe skutočnosti len potvrdzujú závažnosť sociálnych problémov rómskej minority v meste.

2. 3. Zamestnanosť a nezamestnanosť

K ťažiskovým problémom rómskej minority v súčasnosti v celoslovenskom meradle patrí nezamestnanosť. Vychádzajúc z tejto skutočnosti sme zistovali situáciu v Krompachoch.

Podľa evidencie NÚP – OÚP v Krompachoch sa k rómskemu etniku hlási 15 evidovaných nezamestnaných občanov. Uvedený údaj absolútne nezodpovedá skutočnosti tak, ako je ju možné zistiť návštevou v jednotlivých komunitách. Z tohto dôvodu uvádzame v tejto časti údaje, ktoré odhadom reflektujú súčasný stav.

Odhadom je v súčasnosti v evidencii nezamestnaných 497 Rómov. Podotýkam, že ide len o odhad evidovaných nezamestnaných. Skutočný počet nezamestnaných je pravdepodobne ešte vyšší o tých nezamestnaných, ktorí nie sú z rôznych dôvodov vedení v evidencii úradu práce.

Jednou z viacerých príčin masívnej nezamestnanosti Rómov, je ich chýbajúca kvalifikácia, tak ako to ukazuje tabuľka T12.

T12 Štruktúra evidovaných nezamestnaných Rómov podľa kvalifikovanosti - odhad

kvalifikovanosť	počet
kvalifikovaní	480
nekvalifikovaní	17
spolu	497

Nasledujúca tabuľka T13 poskytuje prehľad uplatňovania nástrojov aktívnej politiky trhu práce vo vzťahu k rómskej minorite.

T13 Nezamestanie Rómovia zaradené do projektov OÚP

Typ projektu	2002	2003
Verejno-prospešné práce	19	3
Iné projekty	0	1
Program udržiavania prac.návykov	-	252
Rekvalifikačné kurzy	2	11
Spolu	21	267

Poznámka: Program udržiavania prac. návykov sa začal realizovať v roku 2003.

Program udržiavania pracovných návykov sa ukazuje ako vhodný nástroj riešenia dlhodobej nezamestnanosti Rómov. Zastúpenie nezamestnaných z hľadiska početnosti korešponduje s počtom obyvateľov jednotlivých sídelných útvarov (tabuľka T14). Pri realizácii tohto programu OÚP úzko spolupracuje s Mestským úradom v Krompachoch, ktorého poverený zamestnanec v rámci pracovnej náplne organizuje jeho priebeh. Z každého zo štyroch sídelných útvarov bol vybraný z radov nezamestnaných jeden koordinátor, ktorý vedie vytvorený pracovný tím. Z doterajšieho hodnotenia programu najmä vyplýva, že pri dobrej organizácii práce a poznaní špecifík rómskej mentality, Rómovia dokážu kvalitne pracovať.

T14 Zastúpenie Rómov v programe udržiavania pracovných návykov podľa bydliska

Bydlisko	Počet
Banická štvrť	114
Družstevná ulica	69
Hornádska ulica	48
Stará Maša	12
Rázusova ulica	9
Spolu	252

Opačným pólom nezamestnanosti je zamestnanosť, ktorá je u Rómov všeobecne mimoriadne nízka. Jedna z príčin spočíva aj v obmedzených pracovných príležitostiach, ktoré pre Rómov ponúka oficiálny trh práce. Ak Rómovia pracujú, tak väčšinou ide o prácu v neoficiálnom sektore – práce na stavbách, zber a predaj druhotných surovín, obchodovanie, hranie na svadbách a iných oslavách a pod.

Údaje o zamestnanosti Rómov sa od jednotlivých zamestnávateľov najmä pre nedostatok času nepodarilo získať. Na základe terénneho šetrenia je ale možné tvrdiť, že v súčasnosti je v pracovnom pomere u zamestnávateľov v Krompachoch menej ako 10 osôb.

V Krompachoch je podľa Okresného úradu, odboru živnostenského podnikania v Spišskej Novej Vsi v súčasnosti 221 fyzických osôb držiteľom živnostenského oprávnenia. Počet rómskych živnostníkov nie je možné zistiť. Podľa odhadu (na základe terénneho šetrenia) v súčasnosti v Krompachoch podnikajú štyria Rómovia. Najčastejším predmetom živnosti sú prípravné práce pri stavbe, zemné práce, demolačné a búracie práce.

Ekonomické dôsledky nezamestnanosti patria ku kľúčovým príčinám sociálneho vylúčenia rómskych komunit. Väčšina ich členov je v súčasnosti poberateľom vybraných druhov dávok sociálneho zabezpečenia.

Najvyužívanejšou dávkou je dávka sociálnej pomoci, ktorej cieľom je zmierniť hmotnú núdzu poberateľov. Tabuľka T15 ukazuje súčasnú situáciu, pričom ide opäť len o odhad.

T15 Poberatelia dávky sociálnej pomoci
v meste Krompachy v rokoch 2002 a 2003

rok	Celkový počet	Z toho Rómovia
2002	755	489
2003	729	449

Z ďalších typov dávok sociálneho zabezpečenia je z hľadiska početnosti zaujímavý ešte rodičovský príspevok. Jeho výplata je od novembra 2002 v kompetencii okresných úradov. V roku 2003 v meste Krompachy rodičovský príspevok poberalo v priemere 345 občanov, z toho odhadom v priemere 120 Rómov.

2. 4. Zdravotný stav a zdravotná starostlivosť

Dôsledkom nepriaznivej sociálno – ekonomickej situácie je aj zhoršujúci sa zdravotný stav rómskej populácie. „Chorobnosť, spojená s nedostatočnou hygienou, chudobou a ďalšími exogénnymi príčinami (hlad, nevyhovujúca kvalita bývania), ale aj genetickými predispozíciami Rómov k určitým chorobám, sa stáva zvlášť závažnou. Chudoba určitej časti rómskej populácie vedie k deprivácii v mnohých dimenziách a prejavuje sa napríklad vysokou pravdepodobnosťou krátkej dĺžky života, vysokou frekvenciou ochorení, chronickými chorobami, trvalým znížením fyzickej a mentálnej výkonnosti. Všetky dostupné údaje vypovedajú o opätovnom zhoršovaní zdravotného stavu najmä v stále sa rozširujúcich rómskych osadách.“ (Šaško,P.,2002,s.657)

Predpokladáme, že vyššie uvedené tvrdenia sa vzťahujú aj na rómsku populáciu v meste Krompachy, ktorá prejavuje všetky znaky marginalizovanej sociálnej skupiny. V stanovenom čase sa napriek vynaloženému úsiliu nepodarilo presvedčiť miestnych súkromných lekárov, aby poskytli aspoň približný odhad situácie. Vzhľadom na enormné pracovné zaťaženie a krátkosť času realizácie prieskumu napokon požadované údaje neposkytol ani Štátny zdravotný ústav v Spišskej Novej Vsi.

Zdrojom informácií sa tak stala Nemocnica s poliklinikou v Krompachoch, konkrétne gynekologicko – pôrodnické oddelenie.

Pôrodnosť

Z hľadiska početnosti rómskej klientely je v rámci Nemocnice s poliklinikou najvyťaženejšie gynekologicko – pôrodnické oddelenie. Jeho služby využívajú rómske ženy predovšetkým v súvislosti s tehotenstvom a pôrodom. Nasledujúca tabuľka T16 ukazuje podiel rómskej klientely na celkovom počte pacientov tohto oddelenia.

T16 Počty pacientov v rokoch 2002 a 2003

Rok	Celkový počet	Z toho Rómovia
2002	1 156	414
2003		

Zdroj: Nemocnica s poliklinikou Krompachy
Poznámka: stav k 31.10.2003.

Rómske pacientky vyhľadávajú zdravotnícku starostlivosť len v prípade potreby, o preventívnu starostlivosť nemajú z rôznych príčin záujem. V tabuľke T17 je uvedený prehľad počtov rómskych pacientiek z hľadiska diagnóz.

T17 Dôvody hospitalizácie rómskych pacientiek v rokoch 2002 – 2003

dôvod hospitalizácie	2002	2003
gravidita	132	94
pôrod	228	219
potrat	19	22
iné	35	50
spolu	414	385

Zdroj: Nemocnica s poliklinikou Krompachy
Poznámka: stav k 31.10.2003

Z tabuľky T17 je zrejmé, že najčastejšou príčinou hospitalizácie rómskych pacientiek je pôrod. Tabuľka T18 ukazuje podiel rómskych pacientiek na celkovom počte pôrodov.

T18 Pôrody v rokoch 2002 a 2003

rok	Celkom	Rómske rodičky	Podiel v %
2002	378	228	60,31
2003	449	219	48,78

Zdroj: Nemocnica s poliklinikou Krompachy
Poznámka: stav k 31.10.2003

Súčasný stav v tejto oblasti dokresľuje tabuľka T19, ktorá okrem iného potvrdzuje známu skutočnosť, že najviac pôrodov sa aj u rómskych žien uskutoční do 25 roku ich veku.

T19 Prehľad rómskych rodičiek podľa veku v rokoch 2002 – 2003

rok/vek	14-15	15-18	19-25	26-30	31-34	35-39	40+	spolu
2002	9	55	74	46	25	21	3	233
2003	11	44	80	40	27	9	2	213
spolu	20	99	154	86	52	30	5	446

Zdroj: Nemocnica s poliklinikou Krompachy
Poznámka: stav k 31.10.2003.

3. HISTÓRIA

Písomné zmienky o Rómoch v Krompachoch nie sú k dispozícii v meste Krompachy. Uvedené informácie poskytla Anna Podracká – pracovníčka Mestského kultúrneho strediska v Krompachoch.

V kronike Štátnej ľudovej školy vnútornej sa nachádzajú v súvislosti s rómskymi deťmi dva zápisy (na s. 87 a s. 88). Oba sa týkajú novozriadenej cigánskej triedy.

Do konca 18. storočia sa Rómovia v obci nenachádzali.

Jozef II. sa snažil o asimiláciu Rómov tým, že dával rómske deti na výchovu do gazdovských rodín. Takýmto spôsobom sa umiestnilo niekoľko rómskych detí z Helcmanoviec v Krompachoch – v roku 1783 to boli dve, a v roku 1784 štyri deti.

Už v rokoch 1932-36 sa venovala Rómom veľká pozornosť. V roku 1936 vznikla v budove štátnej detskej opatrovne cigánska trieda, kde vyučoval Vojtech Bandžuch. Trieda vznikla z dôvodu mnohých sťažností rodičov, že „cigánske deti ohrozujú mravnosť a hygienu ostatných detí“.

V období rokov 1945-1989 bola venovaná veľká pozornosť zaškoleniu detí a ich integrácii do väčšinovej komunity. Všetky deti (rómske i nerómske) navštevovali tie isté materské a základné školy. Dôraz sa kládol na predškolskú prípravu rómskych detí. Bola zriadená trieda, ktorú popoludní (na tri hodiny) navštevovali 5-ročné rómske deti, nanavštevujúce materskú školu.

4. KULTÚRA

V čase realizácie prieskumu sme sústredili pozornosť najmä na aktivitu mesta v tejto oblasti. Ďalším významným nositeľom kultúry v Krompachoch sú základné školy, najmä Špeciálna základná škola. Na realizácii rôznych kultúrnych aktivít sa podieľajú aj iné štátne i neštátne inštitúcie a organizácie. O činnosti niektorých informujeme v iných častiach správy.

4. 1. Prezentácia rómskej problematiky v Krompašskom spravodajcovi

Krompašský spravodajca vychádza s mesačnou periodicitou. Cieľom obsahovej analýzy čísel 1-12 z roku 2002 a 1-11 z roku 2003 bolo zistiť počet a charakter príspevkov, ktoré sa týkajú rómskej komunity. Bolo zistené, že rómska problematika je predstavovaná len sporadicky, v podobe neutrálnych informácií.

V roku 2003 boli uverejnené:

- 2 krátke informácie (č. 9 – strana 3, č.11 – strana 4). Obe sa týkali projektu Stratégia...
- 1 príspevok (č.9 – strana 3) Torzo domu na Baníckej štvrti ešte vždy „straší“ v meste.

V roku 2002 boli uverejnené:

- informácia Občianska stráž v našom meste (č.3 – strana 6 a strana 8)
- informácia Krompachy spolu a jeho činnosť (č.4 – strana 5, č.5 – strana 5)
- príspevok Rómovia a voľby 2002 – program na podporu uvedomelej účasti Rómov na voľbách (č. 8 – strana 6)
- informácia Nezamestnanosť v Krompachoch – projekt na zlepšenie zamestnanosti Rómov (č. 10 – strana 3)
- informácia o činnosti súboru GRAJOLO – Lúčny koník (č. 11 – strana 10)
- informácia o činnosti Občianskej stráže (č.11 – strana 10).

4. 2. Činnosť Mestského kultúrneho strediska v Krompachoch

V rámci svojej činnosti MKS poskytuje deťom a mládeži možnosť navštevovať päť rôznych záujmovo – umeleckých krúžkov. Spolu ich navštevuje približne 170 ľudí, z toho asi 120 detí a mladých ľudí. Z tohto počtu sú len dvaja Rómovia.

Inou službou občanom je Mestská knižnica. V roku 2003 je zapísaných 9 rómskych detí a žiaden dospelý Róm. Zamestnankyne knižnice sa zúčastňujú približne raz za dva mesiace besied v základných školách.

MKS organizuje štvrťročne výchovný koncert a dramatizáciu rozprávky pre žiakov základných škôl. Najčastejšie túto možnosť využíva ZŠ na Zemianskej a Maurerovej ulici.

V rámci činnosti sú v ponuke „tínedžerské diskotéky“, ktoré sa konajú každý týždeň v piatok a sobotu. Tieto navštevuje aj rómska mládež, často ale pod vplyvom drogy.

Rómske deti a mládež navštevujú Klub mladých, ktorý týždenne organizuje rôzne súťaže s možnosťou výhry cien. Klub navštevuje približne 520 detí mesačne, podiel rómskych detí nie je možné určiť. Častejšie klub navštevujú rómske dievčatá ako chlapci. Klub mladých má zaregistrovaných 213 členov, z toho je odhadom asi 20 Rómov.

Úspešnou akciou je aj MINIPLAYBACK SHOW, v ktorej dosahujú výrazné úspechy práve rómske deti.

4. 1. Výsledky kvalitatívne orientovaného prieskumu

Súčasťou prieskumu bola aj realizácia kvalitatívne orientovaného prieskumu. Zber vybraných dát od Rómov, žijúcich v najväčších sídelných komunitách, zrealizovali anketári p. Valek a p. Furín.

Zber dát bol realizovaný v sídelných komunitách: Banícka štvrť, ul. SNP, Družstevná ul., Hornádska ul. a Stará Maša v dňoch 14., 16., 18. a 19. 11. 2003.

Na zber dát bola vytvorená anketa, pričom anketári zapisovali odpovede do vopred pripravených záznamových hárkov. Pri koncipovaní projektu prieskumu sme vychádzali aj z vlastných skúseností z výskumnej práce v rómskych komunitách, ktoré jednoznačne potvrdzujú náročnosť akéhokoľvek prieskumu v rómskych osadách. V snahe získať pravdivé odpovede, boli otázky veľmi jednoducho sformulované na základe skúseností a anketári zaškolení.

Rozhovorov v domácnostiach sa spolu zúčastnilo 22 osôb, z toho detí: 6. Na otázky anketárov odpovedalo 12 respondentov, z toho 8 mužov. Najmladší respondent mal 16 rokov, najstarší 46 rokov. Najviac respondentov (5) absolvovalo osobitnú školu, strednú školu ukončil iba 1 respondent. Len 2 respondenti sú t.č. zamestnaní – projekty OÚP, 2 nie sú vedení ani v evidencii nezamestnaných OÚP.

Z veľkosti výskumnej vzorky je zrejmé, že išlo iba o prieskumnú sondu.

Prieskum bol zameraný na tieto vybrané oblasti:

- charakteristiku bežného dňa a trávenie voľného času,
- spolužitie v komunite a medzi rómskymi komunitami,
- názory na potreby rómskej komunity.

Charakteristika bežného dňa a trávenie voľného času

Jednou z úloh prieskumu bolo zistiť, ako respondenti prežívajú bežné dni. Z odpovedí je možné vyvodiť, že deň je štrukturovaný tromi hlavnými jedlami (raňajky, obed, večera).

Medzi týmito hlavnými jedlami sčasti respondenti trávia čas domácimi prácami a oddychovaním, sledovaním televízie, príp. prechádzkami. V časoch hlavných jedál aj

v činnostiach je možné pozorovať genderové rozdiely v zmysle tradičnej deľby práce medzi pohlaviami.

Spolužitie v komunite a medzi komunitami

Respondenti len v dvoch prípadoch uviedli konkrétne mená osôb, ktoré si vážia a to preto, že im pomáhajú.

K pozitívnym (oslavy) i negatívnym (bitky, spory) udalostiam v komunite sa skôr nevyjadrovali, resp. uvádzali, že sa takáto udalosť v blízkej minulosti neodohrala.

Napriek tomu, že viacerí respondenti majú rodinu inej rómskej komunite v meste, navštevujú sa len zriedkavo.

Názory na potreby komunity

Zaujímalo nás, či respondentom v komunite chýba, čo im najviac vadí a čo by chceli, aby sa zmenilo.

Aj v tomto prípade boli respondenti veľmi zdržanliví. Odpovede ukázali, že najväčším pociťovaným problémom je kvalita bývania (chýbajúca kanalizácia, osvetlenie, cesty, plynofikácia, lavičky, špina a pod.)

Záver

Prieskumná sonda potvrdila náročnosť realizácie výskumu v rómskych sídelných komunitách. Jej výsledky poukazujú na sociálnu vylúčenosť a jej znaky. Zdržanlivé vyjadrovanie respondentov je možné odôvodňovať sčasti nezáujmom, sčasti strachom príp. obavami.

5. POLITIKA

5. 1. Rómske osobnosti

V súčasnosti v jednotlivých sídelných komunitách už nefunguje inštitút vajdu. Neformálnymi vodcami sa stávajú skôr úžerníci, presnejšie ich celé rozvetvené rodiny. Napriek tomu sa v jednotlivých sídelných komunitách nájdu výrazné rómske osobnosti, ochotné spolupracovať s majoritou. Patria k nim najmä:

Juraj Polák – Banícka štvrť, Anna Gožová – Banícka štvrť,
Ján Diro – Družstevná ulica, Koloman Gábor – Hornádska ulica
p. Kalo – Stará Maša.

V tejto súvislosti je dôležité uvedomiť si, že každá rómska komunita má vlastných neformálnych vodcov, ktorí z nej pochádzajú, resp. že žiadna rómska komunita v meste neprijme autoritu z inej komunity.

5. 2. Politické strany a Rómovia:

V súčasnosti sú v meste najaktívnejšie tieto politické strany: SDL, SDKÚ, HZDS, ANO, KDH.

V rámci zberu dát sa nepodarilo získať ani jeden konkrétny dokument, spracovaný na konkrétnu komunálnu úroveň, ktorý by objasňoval zámery politických strán vo vzťahu k rómskej minorite.

5. 3. Komunálna politika vo vzťahu k riešeniu tzv. rómskej otázky

Jediným zdrojom informácií sa stali materiály Hlavné úlohy Mesta Krompachy na rok 1991,1992, 1999 a Koncepcia rozvoja mesta do roku 2002 s výhľadom do roku 2006.

Uvádzame výsledky obsahovej analýzy týchto dokumentov.

Hlavné úlohy Mesta Krompachy na rok 1991

Celkovo 118 úloh je rozčlenených do 10 hláv, ktoré kopírujú najdôležitejšie oblasti života občanov mesta.

Analýzou dokumentu bolo zistené, že len 4 úlohy sa osobitne dotýkajú rómskej minority. Ide o nasledujúce oblasti a úlohy:

III. Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť:

7. úloha: „Spracovať analýzu a koncepciu riešenia problematiky Rómov.“

V. Kultúra:

9. úloha: „V spolupráci so stranou integrácie Rómov preveriť možnosti zriadenia rómskej folklórnej skupiny.“

10. úloha: „Na Baníckej štvrti preveriť možnosť zriadenia a postavenia nenáročného objektu pre vzdelávanie, kultúru a občerstvenie Rómov.“

VI. Bývanie:

5. úloha: „Vytvárať finančné predpoklady a dodávateľského zabezpečenia obnovy jednej sekcie bloku na Baníckej štvrti pre realizáciu bývania Rómov.“

Hlavné úlohy Mesta Krompachy na rok 1992

Celkovo 132 úloh je rozčlenených do 10 hláv, ktoré kopírujú najdôležitejšie oblasti života občanov mesta.

Analýzou dokumentu bolo zistené, že len 8 úloh sa osobitne dotýka rómskej minority. Ide o nasledujúce oblasti a úlohy:

III. Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť:

6. úloha: „V spolupráci so SEZ Krompachy a.s., Ministerstvom stavebníctva SR, Ministerstvom zdravotníctva SR, humanitárnymi organizáciami a spolkami vytvárať predpoklady pre zriadenie ubytovacích možností pre sociálne najslabšie vrstvy obyvateľstva v objekte slobodárne SEZ – Stará Maša.“

7. úloha: „Definitívne dopracovať analýzu a koncepciu problematiky Rómov.“

IV. Školstvo, vzdelávanie, mládež

9. úloha: „V zmysle vypracovanej „rómskej“ koncepcie hľadať riešenie využívania predškolských zariadení pre rómske deti.“

V. Kultúra:

5. úloha: „Vytvárať predpoklady pre zriadenie detského rómskeho folklórneho súboru, príp. aj súboru dospelých.“

12. úloha: „Na Baníckej štvrti preveriť možnosť realizácie objektu pre vzdelávanie, kultúru a prípadné občerstvenie.“

VI. Bývanie:

2. úloha: „Na základe spracovanej projektovej dokumentácie preveriť možnosť vytvorenia finančných predpokladov pre úplný alebo čiastočný výkup pozemkov a objektov na Banskej ulici, a tým vytvoriť predpoklady pre ďalšiu prípravu lokality na individuálnu bytovú výstavbu.“

4. úloha: „V spolupráci s rómskymi iniciatívami, bytovým podnikom vytvárať predpoklady pre postupnú opravu bytového fondu v lokalite Banícka štvrť.“

8. úloha: „Na základe vypracovanej analýzy a koncepcie bývania Rómov, v spolupráci s rómskymi iniciatívami, riešiť situáciu na Hornádskej a Družstevnej ulici.“

Hlavné úlohy Mesta Kropachy na rok 1999

Celkovo 89 úloh je rozčlenených do 10 hláv, ktoré kopírujú najdôležitejšie oblasti života občanov mesta.

Analýzou dokumentu bolo zistené, že len 4 úlohy sa osobitne dotýkajú rómskej minority. Ide o nasledujúce oblasti a úlohy:

II. Spoločenský a duchovný život – medzinárodná spolupráca:

10. úloha: „Zabezpečiť definitívnu podobu projektu Kropachy Spolu na riešenie problémov rómskeho etnika.“

V. Preškolské zariadenia, školstvo - mládež:

2. úloha: „V spolupráci so štátnou správou zvážiť možnosť zriadenia materskej školy pre rómske deti.“

VI. Bývanie:

6. úloha: „V spolupráci so štátnou správou, zahraničnými nadáciami dopracovať projektovú dokumentáciu a preveriť možnosti začatia termínu realizácie výstavby bytov – Hornádska ulica pre sociálne slabých a neprispôsobivých občanov.“

VII. Kultúra:

2. úloha: „ V spolupráci so štátnou správou, domom kultúry, centrom voľného času a osobitnou školou preveriť možnosť zriadenia rómskej detskej hudobnej a tanečnej skupiny.“

Koncepcia rozvoja mesta do r. 2002

Celkovo 112 úloh je rozčlenených do 11 hláv, ktoré kopírujú najdôležitejšie oblasti života občanov mesta.

Analýzou dokumentu bolo zistené, že 10 úloh sa osobitne dotýkajú rómskej minority. Ide o nasledujúce oblasti a úlohy:

I. Spoločenský a duchovný život:

2. úloha: „Vytvoriť podmienky vzniku občianskych aktivít pre riešenie problémov detí, žien invalidov, dôchodcov, mládeže, *Rómov*, cestovného ruchu.“

II. Ekológia – voda, vzduch, TKO, technologické skládky

2.úloha: a) „zabezpečiť rekonštrukciu súčasnej kanalizačnej siete: Cintorínska, Partizánska, Družstevná, Hornádska, Sadová.“

10.úloha: „Zvážiť plynofikáciu lokalít: Stará Maša, Hornádska ul., Družstevná ul.“

IV. Školstvo – mládež

6.úloha: „Za pomoci nadácií a štátu zriadiť Klub rómskych žiakov a mládeže.“

V. Bývanie:

7. úloha: „V intenciách SÚP: a) rozhodnúť o lokalite „Farské lúky“, b) presun *Rómov* do iných lokalít: Družstevná, Hornádska, Stará Maša a spracovať štúdie na vytvorenie lokality na výstavbu domov.“

9.úloha: „ V spolupráci s nadáciami, štátnou správou za spolufinancovania a realizovania *Rómov* započat' s výstavbou domkov na Hornádskej ulici.“

VIII. Mestské podniky:

4. úloha: „BHM Kropachy, s.r.o. spracuje koncepciu obnovy bytového fondu: dom na ul. 29. augusta, obytné domy – Stará Maša.“

IX. Investičná výstavba – estetizácia

7.úloha: „Spracovať štúdiu, zabezpečiť stavebnú pripravenosť a rekonštrukciu, príp. výstavbu chodníkov: Hlavná, SNP, Stará Maša, 29. augusta a ciest: Banská, nám.Slobody, Cintorínska, Sadová, kpt.Nálepku, Rázusova, Družstevná, Robotnícka, Veterná, ul. SNP.“

8.úloha:“Zabezpečiť rekonštrukciu osvetlenia: Hlavná, nám.Slobody, Trangusova, SNP, Maurerova.

16.úloha:“Plynofikácia: Stará Maša, Farské lúky, Hornádska ul.,Družstevná ul.“.

Z vyššie uvedených výsledkov obsahovej analýzy je okrem iného zrejmé, že aj v uplynulých rokoch boli opakovane identifikované viaceré problémy rómskych komunít a i čiastkové riešenia daného stavu.

5. 4. Účasť Rómov v orgánoch mesta

V orgánoch mesta v súčasnosti nepracuje ani jeden príslušník rómskej minority.

5. 5. Mimovládne organizácie pôsobiace v meste Krompachy

V meste Krompachy v súčasnosti aktívne pracujú nasledujúce mimovládne organizácie, ktoré sa vo svojej činnosti venujú aj rómskej minorite:

OZ Krompachy Spolu, OZ ARGÓ – združenie klubov občianskych aktivít, Detská nadácia mesta Krompachy, OZ Ľudia a perspektíva.

Informácie o jednotlivých organizáciách boli vybrané z podkladových materiálov, ktoré poskytli ich zástupcovia.

OZ Krompachy Spolu

- vzniklo v roku 2000.

Najvýznamnejšie realizované projekty:

Hudobný súbor rómskych detí GRAJORO (Lúčny koník)

Projekt bol podporený NOS OSF Bratislava, OZ SPOLU Kremnica, Iromar Banská Bystrica, British Know How Found, NPOA Bratislava a programom PHARE SR 9813 04.

Cieľom projektu je:

- podpora talentovaných rómskych detí, ktoré inklinujú k asociálnej činnosti, upevnenie ich sebavedomia, zmysluplné využívanie voľného času.

Projekt: Predškolská príprava rómskych detí na vstup do školy

Projekt bol podporený NOS OSF Bratislava a programom PHARE SR 9813 04.

Cieľ: pripraviť rómske deti na vstup do školy a pomôcť im pri adaptácii na školský režim.

Projekt bol realizovaný v materskej škole MATRA.

Projekt : Malá škola rodiny

Projekt bol podporený NOS OSF Bratislava, programom PHARE SR 9813 04, Iromar Banská Bystrica, British Know How Found, NPOA Bratislava.

Cieľ: pripraviť mladé rómske dievčatá na rolu matky v oblasti rodinnej výchovy

Projekt bol realizovaný v základných školách.

Projekt: Urob tri kroky

bol spoločným projektom miest a obcí, ktorý bol realizovaný Nadáciou Milana Šimečku Bratislava a financovaný Freedom House.

Cieľ: zvýšenie účasti rómskych voličov vo voľbách v roku 2002.

Projekt: Európa pre Teba

bol spoločným projektom miest a obcí Prešovského a Košického kraja, podporený Úradom vlády SR.

Cieľ: zvýšenie účasti rómskych voličov na referende o vstup SR do Európskej únie.

Projekt: ATAL – antitoluénová alternatíva

vznikol ako osobitná forma komunikácie MsÚ v Kropáčoch s rómskou komunitou.

Do jeho realizácie bolo zapojených 14 dobrovoľníkov z minoritnej aj majoritnej časti obyvateľstva.

V rámci projektu sa realizovali ankety, distribučné výskumy, analýzy zdrojov a komunikačná analýza prostredia, focus group, spolupracovalo sa s odborom sociálnych vecí Okresného úradu.

K základným prínosom projektu patrí vytvorenie metodiky pre rozvoj antitoluénovej prevencie.

Projekt bol podporený: Iromar Banská Bystrica a British Know How Found, NPOA Bratislava a programom PHARE SR 9813 04.

OZ Ľudia a perspektíva

- zaregistrované na MV SR dňa 21. 2.2003
- ustanovujúca členská schôdza sa konala dňa 16. 4.2003
- hlavné úlohy: aktivizácia a mobilizácia občanov mesta najmä v oblasti sociálnej politiky a regionálneho rozvoja.

V súčasnosti realizuje *projekt Zvyšovanie vzdelávania v komunitách, hygienické návyky*, ktorý je financovaný Open Society Foundation. Projekt trvá do konca decembra 2003.

K základným aktivitám patria najmä:

- prednáška pre rodičov, deň otvorených dverí, výlet do prírody, spoločná sánkovačka...

OZ ARGÓ – združenie klubov občianskych aktivít

- bolo MV SR zaregistrované dňa 11. 5.2000.

Cieľom OZ ARGÓ je aktivizácia jednotlivcov a skupín občanov k vytváraniu materiálnych a spoločenských podmienok pre realizáciu programov, zameraných na skvalitnenie života spoločnosti, komunity a jednotlivcov.

Zložky OZ sú zamerané na spoločensky prospešné činnosti ako humanitárne programy, práca s deťmi a mládežou, enviromentálna výchova a činnosť, výchova detí a dospelých k asertivite, prevencia drogových a iných závislostí, boj proti kriminalite, podpora riešenia rómskej problematiky, občianska spolupatričnosť a pod.

Detská nadácia mesta Kropáchy

Účelom nadácie je plnenie humanitnej pomoci zdravotne postihnutým a sociálne odkázaným deťom, podpora rozvoja a ochrany duchovných hodnôt u detí

Rómske mimovládne organizácie neboli zistené.

6. PRIESTUPKY A TRESTNÁ ČINNOSŤ

Informácie boli spracované na základe podkladov Mestskej polície. Pre pracovnú zaneprázdnenosť a nedostatok času sa nepodarilo získať informácie od Obvodného oddelenia PZ SR v Kropáčoch.

6. 1. Priestupky

Mestská polícia v roku 2002 zistila a zaevidovala v zmysle Zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch celkom 1 149 priestupkov. Z toho Rómovia spáchali 653 priestupkov, čo predstavuje 56,83% všetkých priestupkov.

T20 Štruktúra priestupkov spáchaných Rómami v roku 2002

druh priestupkov	počet priestupkov
Dopravné - § 22	26
Proti verejnému poriadku - § 47	128
Proti občianskemu spolunažívaniu - § 49	24
Proti majetku - § 50	22
Proti verejnému poriadku porušením VZN mesta - § 48	453
Spolu	653

Zdroj: Mestská polícia v Krompachoch

T21 Špecifikácia priestupkov proti verejnému poriadku porušením VZN mesta

Porušenie VZN mesta číslo	Počet priestupkov
4/1994 o chove zvierat na území mesta	44
5/1995 o pravidlách spolunažívania v meste	6
1/2001 o zneškodňovaní komunál. odpadu	403
Spolu	453

Zdroj: Mestská polícia v Krompachoch

ZHRNUTIE ANALÝZY

Prieskum bol uskutočnený v rámci projektu Možnosti rozvoja rómskej komunity – súčasť sociálneho programu mesta Krompachy, ktorý je podporený Úradom vlády SR, sekretariátom splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity a bol realizovaný v priebehu mesiaca november 2003.

Cieľom analýzy bolo podať základné informácie o súčasnom stave vo vybraných oblastiach života Rómov v meste Krompachy.

Prezentované údaje boli získané najmä využitím štrukturovaného interview, ankety a obsahovej analýzy dokumentov. Cieľom bolo získať kvantitatívne údaje a zároveň aj názory jednotlivých profesionálov na problémy a riešenia súčasného stavu v rómskych komunitách v meste Krompachy.

Zber dát od kľúčových inštitúcií a organizácií som uskutočňovala osobne. Zástupcom uvedených inštitúcií a organizácií **dĎakujem za spoluprácu a ochotu** pri poskytovaní údajov.

Súčasťou prieskumu bol aj zber dát prostredníctvom **ankety** od Rómov, žijúcich v jednotlivých sídelných komunitách. Anketármi boli p. Furín a p. Valek.

Účelom analýzy nebolo hodnotiť súčasný stav rómskej minority v meste Krompachy. Analýza poskytuje kvantitatívne a kvalitatívne dáta, ktoré jednoznačne poukazujú na silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia komunálnej politiky mesta vo vzťahu k rómskym minoritám.

Základnou bariérou pri získavaní kvantitatívnych dát sa ukázala súčasná legislatívna úprava – zákon č. 52/1998 Z.z. o ochrane osobných údajov v informačných systémoch, ktorá znemožňuje zistiť skutočný stav v rómskych komunitách. Z tohto dôvodu sú v správe uvádzané len približné údaje, často v niektorých oblastiach z viacerých prameňov. Závažnou prekážkou získania dát sa ukázal aj nedostatočný časový priestor v kombinácii s mimoriadnou preťaženosťou vedúcich zamestnancov niektorých inštitúcií.

Za **základný prínos analýzy** považujem skutočnosť, že načrtáva základné kontúry:

- súčasného obrazu života rómskej minority v meste Krompachy,
- doterajšej komunálnej sociálnej politiky vo vzťahu k riešeniu tzv. rómskej agendy.

V Krompachoch, dňa 16.12.2003

Spracovateľka: PaedDr. Tatiana Matulayová

V. VÍZIA BEZPROBLÉMOVÉHO SPOLUŽITIA
RÓMSKEHO A NERÓMSKEHO ETNIKA
V MESTE KROMPACHY

<ul style="list-style-type: none">• Vzdelané Rómske deti s pravidelnou dochádzkou do školy s aktívnym zapájaním sa do života
<ul style="list-style-type: none">• Zamestnaní Rómovia zveľaďujúci svoje obydlia, starajúci sa o výchovu detí
<ul style="list-style-type: none">• Lepšie komunikačné zručnosti a gramotnosť Rómov; dobré vzájomné spolunažívanie
<ul style="list-style-type: none">• Zodpovedná príprava na rodičovstvo
<ul style="list-style-type: none">• Minimálna kriminalita a drogová závislosť
<ul style="list-style-type: none">• Kvalitný duchovný život dopĺňajúci rozvoj osobnosti
<ul style="list-style-type: none">• Rovnoprávne postavenie Rómov v spoločnosti najmä vo vlastnom vzťahu k povinnostiam
<ul style="list-style-type: none">• Záujem Rómov podieľať sa na samospráve a rozvoji mesta
<ul style="list-style-type: none">• Záujem o rómsky folklór a kultúru v zahraničí
<ul style="list-style-type: none">• Žiadna úžera!

VI. SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA

OBLASTI ŽIVOTA ANALYZOVANÉ METÓDOU SWOT

- 1. Vzdelávanie a školstvo**
- 2. Kultúra a história, tradície**
- 3. Ekonomická oblasť**
- 4. Bývanie**
- 5. Sociálna oblasť a zdravotníctvo**

1. VZDELÁVANIE A ŠKOLSTVO

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">- existencia rómskej materskej školy- finančné prostriedky sa sťahujú zo sociálnych dávok na stravu detí v MŠ a ZŠ- zariadenosť pedagogických pracovníkov- existencia špeciálnej základnej školy – špeciálny prístup k Rómom- spolupráca škôl s rómskymi rodinami- príležitosti učňovského vzdelania v Krompachoch- niektorí Rómovia navštevujú ZŠ, SOU, gymnázium- na území mesta žijú vysokoškolsky vzdelaní Rómovia	<ul style="list-style-type: none">- podmienky bývania negatívne ovplyvňujú úroveň vzdelania u Rómov- jednorazový mesačný príjem ovplyvňuje nepravidelnú návštevnosť školských zariadení- nízke percento detí navštevuje MŠ- zmiešané triedy spôsobujú agresívne správanie Rómov, až sexuálne obťažovanie- nepripravenosť častí rómskych detí na vstup do prvého ročníka ZŠ- zaradenie nepripravených detí do nižšej vzdelanostnej úrovne – ŠZŠ- problematické diagnostikovanie – nie je špecifikácia pre Rómov- iba časť učiteľov má špeciálne pedagogické vzdelanie pre výuku Rómov- demotivácia získavania vyššieho vzdelávania Rómov z dôvodu neuplatnenia sa na trhu práce

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - výchova rodičov formou nových foriem – školská – sociálna práca - zvýšenie návštevnosti MŠ pre príslušné vekové zloženie - povinná predškolská dochádzka a z toho vyplývajúce lepšie uplatnenie na ZŠ - vzdelaní špeciálni učitelia vyučujúci rómske deti - systém integrovaného školstva na štátnej úrovni - individuálna práca na osvetu pre zvýšenie vzdelania Rómov - posilniť zložku výchovy k rodičovstvu vo vzdelanostnom procese - využívanie špeciálnych sociálnych fondov na vzdelanie - motivácia na základe vzdelaných pozitívnych vzorov z radu Rómov - zmena hodnotového rebríčka Rómov - rozšírenie profilu učňovskej školy o špeciálne odbory pre Rómov - lepšia spolupráca rodičov a školy - vytvorenie podmienok pre efektívne využitie voľného času Rómov - vytvorenie školských klubov resp. komunitných centier pre vzdelávanie s úplným zázemím a dlhodobým režimom 	<ul style="list-style-type: none"> - nepodnetnosť rodinného prostredia - neexistencia profesionálnej inštitúcie, ktorá zaručí dlhodobý efekt projektu - diagnostikovanie rómskych detí - nástup do ŠZŠ spôsobuje ohrozenie ďalšieho života v oblasti vzdelávania - v hodnotovom rebríčku rómskych rodín je vzdelanie na nízkej pozícii - nízka ekonomická úroveň rodiny sťažuje podmienky pre úroveň vzdelania - nízky záujem o vyššie vzdelanie ako základné (až odpor) - mladí ľudia si zvykli na jednoduchý spôsob života - ŠZŠ vedú k segregácii Rómov - demotivujúce rodinné prostredie - asociálny negatívny vplyv na vzdelanie

2. KULTÚRA A HISTÓRIA, TRADÍCIE

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none">- zapájanie sa detí do práce s cirkvou- bohatá história- temperament- výrazné hudobné a pohybové cítenie = víťazstvá detí v súťažiach- angažovanosť škôl v oblasti kultúry- zručnosť v tradičných remeslách- silné tradície: Krst, svadba, pohreb, sväté prijímanie- aktívne zapájanie sa rómskych detí do kultúrnych podujatí organizovaných MKS- aktívna práca cirkví s Rómami- nízka rozvodovosť u Rómov- silné rodinné puto- živý rómsky jazyk	<ul style="list-style-type: none">- nízka informovanosť o podujatiach- nepoznáme históriu- nesprávne orientovaný temperament- chýba tradícia- kultúra bývania Rómov- identita Rómov- nízka hrdosť Rómov

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - spracovanie histórie Rómov v Krompachoch - osveta o histórii a tradíciach Rómov aj nerómov - vytvorenie priestorových príležitostí pre rozvoj kultúry – činnosť hudobných skupín - organizovanie špeciálneho podujatia pre Rómov - aktívnejšia činnosť existujúcich 3 OZ a ich spolupráca - misijná práca cirkvi v osadách - aktívna práca MKS - vytváranie podmienok pre prácu Rómov v MKS ako aj vytváranie podmienok pre ich prezentáciu - pokračovať v tradícii organizovania „Koncertu tolerancie“, „Šikovné ruky“ - synergický tok finančných prostriedkov pre 1 subjekt 	<ul style="list-style-type: none"> - nesprávne orientovaný temperament - upustenie od kultúry a tradície Rómov - neznalosť histórie - strata identity - kopírovanie majority k rozpadu rodinného puta - absencia lídrov – organizátorov - nízka informovanosť o kultúrnych podujatiach

3. EKONOMICKÁ OBLASŤ

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - vznik firmy so zahraničnou účasťou – Panasonic - priorita Panasonicu je zvyšovať zamestnanosť - kritériom prijatia do zamestnania pre firmu Panasonic je LEN osobnostný a kvalifikačný profil, nie národnosť - mladí Rómovia so základným vzdelaním majú záujem o prácu aj za minimálnu mzdu - Rómovia majú záujem o podnikanie, samozamestnanie - flexibilita odrážajúca sa v ochote časti Rómov cestovať za prácou - remeselné zručnosti - ešte žijú jedinci z radu Rómov, ktorí si pamätajú folklór – piesne, rozprávky, tance - časť Rómov si CHCE zvyšovať vzdelanie a aj pracovať 	<ul style="list-style-type: none"> - obava až strach z podnikania - nízka vzdelanostná úroveň (z dôvodu, že možnosti vzdelania sú pre všetkých rovnaké, nie je diferenciacia) - rekvalifikácia nerovná sa vzdelanie, rekvalifikácia sa viaže na určitý stupeň vzdelania - demotivácia – vzdelaní sa neuplatnia na trhu práce - „Príklad ničnerobiacich rodičov“ - minimálna mzda je demotivujúca pre tých vzdelaných, ktorí majú vyššie ako základné vzdelanie - demotivácia : aj keď jeden člen rodiny pracuje, nevyvoláva to zmenu života - demotivácia: aj keď robíš, nemáš sa lepšie - neinformovanosť o podnikaní - zabúdanie na tradície a folklór - „ČIERNA PRÁCA“ - nezaangažovanosť štátu v otázke zamestnanosti Rómov – chýba systémový prístup

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - zvýšiť vzdelanostnú úroveň – následne bude možné zamestnať sa vo firme Panasonic - akceptovanie skutočností (nízka vzdelanostná úroveň, nízka konkurencieschopnosť) v štátnej vzdelanostnej politike – <i>druho-stupňové vzdelanie</i> - motiváciou by bolo, ak by sa vzdelaní uplatnili na trhu práce za vyššiu ako minimálnu mzdu - motivácia na zamestnanie Rómov ak má zamestnávateľ pozitívne skúsenosti s prácou Rómov - ak pracujú dvaja členovia rodiny, vedie to k zmene životného postoja, k zmene života - možnosť samozamestnania - existencia návrhu na aktívnu politiku práce - možnosť využívať všetky legislatívne a finančné možnosti v rámci NUTS II - „krátkozraká príležitosť“ – ČIERNA PRÁCA - potenciál Rómov : „nevedia, že vedia“ - podchytiť a vedieť predať rómske tradície a folklór - zdokumentovanie folklóru a tradícii - vytvorenie minidružstva remeselníkov - vstup silného investora - spracovanie druhotných surovín - oblasť zemných a stavebných prác – využitie ľudí s nižším vzdelaním, tam kde je investorom mesto - pozitívna diskriminácia zamestnávateľov - vnímanie pozitívna po vstupe do EÚ 	<ul style="list-style-type: none"> - nízke uplatnenie Rómov v zamestnaní na území mesta - nízka vzdelanostná úroveň z toho vyplývajúca nízka konkurencieschopnosť - chýbajúce pracovné návyky - predsudky pri prijímaní do zamestnania - vysoká miera nezamestnanosti v regióne - región je nekonkurencieschopný na trhu práce - ľahký prístup k peniazom – existencia dostupnej základnej soc. dávky - nedostatočná legislatíva – demotivačné prostredie – strata sociálnej istoty - strata identity a hrdosti Rómov - absencia štátnej aktívnej politiky v oblasti rómskej komunity - mechanizácia a konkurencia

4. BÝVANIE

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - sú tu integrované rómske rodiny - je spracovaná štúdia Hornádskej kolónie - ochota a snaha zmeniť bývanie u časti Rómov - existujú príklady estetického bývania u niektorých Rómov - finančné zdroje pre odkúpenie nehnuteľností zo strany Rómov sa dajú nájsť, získať - mesto Krompachy má schválený smerný územný plán pre rozvoj územia bývania - rodinná solidarita (grupovanie, koncentrácia, kultúra a tradícia) - v niektorých rodinách vedia žiť hygienicky - existujú príklady rómskych rodín ktoré nájom platia zo sociálnych dávok - rozhodnutie štátnych orgánov na osídľovanie Baníckej štvrti 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatok príležitostí a možností - koncentrovanosť Rómov v bytoch v osadách - dlžoby v nájomných bytoch na Baníckej štvrti - zabezpečenie základných médií (voda, el. energia, plyn) je ohrozené z dôvodu neplatenia - negatívny vzťah Rómov k hodnotám majetku - rozhodnutie štátnych orgánov na osídľovanie Baníckej štvrti – presídľovanie - nevyvíjanie vlastného úsilia o bývanie - nepripravenosť Rómov na vyšší životný štandard ubytovania - nesúlad počtu Rómov s kapacitami bývania - absolútny nezáujem o estetické a hygienické bývanie - nízke právne povedomie - legislatíva v oblasti zákona o trvalom pobyte - emocionálnosť vyvoláva nevráživosť, tá vyvoláva mikromigráciu čo vedie niekedy až ku kriminalite - trvalý pobyt kontra sociálna refundácia je legislatívne nedoriešená!!! - nedostatok informovanosti ako získať zdroje - nepripravenosť územia - nedostatok financií v rozpočte mesta na stavbu bytov - nepripravenosť mesta na rozvoj bývania

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - externá pomoc zo štrukturálnych fondov - motivácia zmeniť charakter bývania - možnosť rôznorodého bývania Rómov <ul style="list-style-type: none"> - existujú 4 kolónie na území mesta - zvýšiť informovanosť o spôsobe zmeny bývania - čerpanie zdrojov zo ŠFRB a MVaRR - časť Rómov chce prispieť vlastnou prácou k rozvoju bývania - systém osobitného príjemcu - pri novej bytovej výstavbe riešiť prístup médií individuálne - zmeniť systém poskytovania príspevku na bývanie - možnosť legislatívnej zmeny v otázkach bývania pre IBV - dať Rómom príležitosť na lepšie bývanie - samospráva si môže regulovať trvalý pobyt - farský úrad zistí možnosť získania finančných zdrojov v komisii pri Konfederácii biskupov - zohľadňovať pri novom projektovaní bytov rómsku kultúru, históriu, tradície - motivovanie k väčšiemu vzťahu k hodnotám čo sa bývania týka 	<ul style="list-style-type: none"> - dlžná čiastka z nezaplateného nájomného ohrozuje ekonomickú stabilitu firmy - technický stav obytných domov na Baníckej štvrti ohrozuje zdravie, život - vysoká nezamestnanosť ohrozuje kvalitné bývanie - populačný boom - nezodpovedný prístup k svojmu osudu - koncentrovanosť Rómov - zlé spolunažívanie Rómov - problematika trvalých pobytov - rodinná solidarita – rodinné puto (má za následok zvýšenú spotrebu energií, zničenie bytov) - migrácia za vidinou lepšieho a následne návrat domov, ...len niet kde! - katastrofálna hygiena - reťazová reakcia neplatičov - nemožnosť legislatívnych zmien - niektorí Rómovia, aj keď chcú zmeniť charakter bývania musia sa prispôbiť väčšine - Podúrovňová výška príjmov ohrozuje splácanie nájmu

5. SOCIÁLNA OBLASŤ A ZDRAVOTNÍCTVO

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - Pravoslávna cirkev spracováva projekt „DAMIÁN“ zameraný na sociálnu prácu - existuje sieť sociálnych služieb - vyškolení profesionálni pracovníci v sociálnej oblasti (dobrý tím) - existuje spolupráca štátnej správy a samosprávy - aktivita tretieho sektora – OZ SPOLU - katolícka cirkev realizuje aktivity v oblasti plánovaného rodičovstva formou poskytovania písomných materiálov - Pravoslávna cirkev vyvíja aktivity na úseku práce s Rómami 	<ul style="list-style-type: none"> - subjektívny „ľudský prístup“ - právna nespokojnosť (neznalosť = nespokojnosť) - absentuje pravidelná kontinuálna terénna práca - takmer 100% Rómov je sociálne odkázaných - absentuje dlhodobý efekt projektov - rozpory medzi jednotlivými osadami na území mesta - zlá životospráva - nedostatočná hygiena - nízke právne povedomie na úseku zdravotníctva - nízka očkovanosť rómskych detí - nízka prevencia - pôrodnosť Rómov je vo veľmi nízkom veku - zlé sociálne podmienky pre vývoj detí v útľom veku - absencia antikoncepcie v osadách - bariéra komunikácie v oblasti antikoncepcie - nízke = spätnej väzby - právna nevedomosť na úseku štátnej politiky v oblasti štatistiky

PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - aktivizácia Rómov na základe pozitívnych výsledkov - posilňovanie právomoci samosprávy - budovanie partnerstva na spoluprácu - miesto na stretávanie rómskej komunity - terénna sociálna práca - vyčlenenie finančných zdrojov zo štátneho rozpočtu – MPSVaR - spolupráca medzi osadami - osвета na úseku sociálnych služieb - osвета v oblasti antikoncepcie - možnosť Ministerstva zdravotníctva zabezpečiť detského asistenta lekára - priblížiť klientovi statické zdravotnícke služby - zakomponovanie Rómov do práce terénnych sociálnych pracovníkov = projekt pravoslávnej cirkvi - individuálne sociálne zabezpečenie - možnosť vzdelania v oblasti sociálnej práce v okrese SNV 	<ul style="list-style-type: none"> - spolupráca medzi osadami - nekonceptčné a nesystémové prístupy zo strany štátu - tendencie osvety v oblasti antikoncepcie sú vnímané ako porušenie ľudských práv - absencia inštitucionálnej štruktúry osvety - reťazec sociálnej sféry je nevyriešený - stereotyp života (PASCA) - nevieru v zlepšenie života - demotivujúce sociálne zabezpečenie - nesystémové ale plne zdrojové zabezpečenie rómskych pracovníkov zo strany štátu (motivácia nie VPP a min. mzda) - nezáujem vlády o riešenie rómskej otázky - nesystémový prístup štátu - absencia pomenovania a kvantifikovania problému (rómska národnosť)

VII. PROBLÉMY A CIELE

1. PROBLÉMY

1. 1 Vzdelávanie a školstvo

1. Nevyhovujúce bytové podmienky negatívne ovplyvňujúce vzdelávanie detí a mládeže v domácom prostredí.
2. Neuzákonená povinná predškolská príprava detí
3. Problematické spolunažívanie Rómskych a nerómskych žiakov v ZŠ
4. Chýba špecifikácia diagnostikovania Rómskych detí v predškolskom veku
5. Nedostatok učiteľov so špeciálnym zameraním na výuku rómskych detí
6. Absentuje motivácia na vzdelávanie Rómov
7. Vzdelanie ako nízka hodnota
8. Nedostatočné možnosti druhošancového vzdelávania
9. Veľká časť Rómov sa nachádza v sociálnej pasci
10. Chýba v súčasnom školskom systéme alternatíva pre vzdelávanie Rómov.

Prioritizácia problémov :

1. *Nedostatok učiteľov so špecifickým zameraním na výučbu rómskych detí*
2. *Asentuje motivácia učiteľov na vzdelávanie Rómov.*
3. *Nedostatočné možnosti druhošancového vzdelávania.*

Problém č. 1:

Nedostatok učiteľov so špecifickým zameraním na výučbu rómskych detí.

Dlhodobý cieľ č. 1

Vytvoriť podmienky (aj motivačné) pre ďalšie vzdelávanie učiteľov a zvýšiť ich počet v získavaní zručnosti pre prácu s Rómskou minoritou.

Problém č. 2:

Absentuje motivácia učiteľov pre vzdelávanie Rómov.

Dlhodobý cieľ č. 1

Dôslednými represívnymi opatreniami docieľiť zvýšenú dochádzku detí do školy.

Krátkodobý cieľ č. 1

Vytvoriť pracovné miesto na riešenie priestupkov voči subjektom zanedbávajúcich povinnú školskú dochádzku.

Krátkodobý cieľ č. 2

Zabezpečiť činnosť školských asistentov pri zabezpečení pravidelnej školskej dochádzky.

Problém č. 3:
Nedostatočné možnosti druhošancového vzdelávania.

Dlhodobý cieľ č. 1

Dodávať informácie Rómom ako ukončiť základné vzdelanie a získať odborné vzdelanie formou druhej šance.

Krátkodobý cieľ č. 1

Získať externé zdroje pre rozvoj druhošancového vzdelávania.

Termín:

Zodp.:

Krátkodobý cieľ č. 2

Iniciovať prevod nehnuteľnosti – bývalé dielne SOUE – na Hornádskej ulici z VÚC na účelové využitie centra rómskych remesiel.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: primátor mesta

Krátkodobý cieľ č. 4

Spracovať koncepciu využitia nehnuteľnosti – bývalé dielne SOUE.

Termín: 4/2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

1. 2. Kultúra a história, tradície

1. Nízka informovanosť o podujatiach
2. Neznalosť histórie, tradície Rómov
3. Neznalosť o nedodržiavaní tradícií Rómov
4. Tendencia rozpadu širšej rodiny

Prioritizácia problémov :

1. *Nízka informovanosť o kultúrnych podujatiach*
2. *Neznalosť a nedodržiavanie histórie a tradície Rómov*

Problém č. 1:

Nízka informovanosť o kultúrnych podujatiach.

Dlhodobý cieľ č. 1

Zvýšiť informovanosť o kultúrnych podujatiach.

Krátkodobý cieľ č. 1

Vypracovať program celoročných kultúrnych podujatí rómskych súborov.

Zodp.: Komisia kultúry vzdelávania a športu MsZ

Termín: 31.12.2004

Krátkodobý cieľ č. 2

Zorganizovať stretnutie kľúčových organizátorov podujatí.

Zodp.: Komisia kultúry vzdelávania a športu MsZ

Termín: 31.12.2004

Problém č. 2:
Neznalosť a nedodržiavanie histórie a tradície Rómov.

Dlhodobý cieľ č. 1

Zvýšiť poznanie o histórii Rómov u minority aj u majority.

Krátkodobý cieľ č. 1

Zabezpečiť osvetu propagujúcu históriu a tradície Rómov.

Zodp.: Komisia kultúry vzdelávania a športu MsZ

Termín: 31.12.2004

Krátkodobý cieľ č. 2

V rámci rubriky v Krompašskom spravodajcovi venovať sa téme histórie a tradície Rómov.

Zodp.: redaktor KS

Termín: priebežne

Krátkodobý cieľ č. 3

Venovať pozornosť histórii a tradíciám Rómov vo výchovno-vzdelávacom procese.

Zodp.: riaditelia MŠ a ZŠ

Termín: priebežne

Krátkodobý cieľ č. 4

Zozbierať a zdokumentovať zvyklosti Rómov.

Zodp.: Ladislav SABOL

Termín: december 2004

1. 3. Ekonomická oblasť

1. Absencia štátnej aktívnej politiky v oblasti rómskej komunity
2. Absencia rovnakých šancí pri zamestnávaní Rómov, kde má podiel mesto, štát
3. Nízka konkurencieschopnosť regiónu nedostatok pracovných príležitostí pre nízkokvalifikovanú pracovnú silu

Prioritizácia problémov :

1. *Nízka konkurencieschopnosť regiónu, nedostatok pracovných príležitostí pre nízkokvalifikovanú pracovnú silu.*

Problém č. 1

Nízka konkurencieschopnosť regiónu, nedostatok pracovných príležitostí pre nízkokvalifikovanú pracovnú silu.

Dlhodobý cieľ č. 1

Pri každej investičnej akcii v meste, Mesto Krompachy posúdi možnosť zapojenia Rómov do pracovných aktivít.

Krátkodobý cieľ č. 1

Prijať opatrenia na dodržiavanie podmienok pri jednotlivých investičných akciách mesta vo veci zapojenia Rómov do pracovných aktivít.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Dlhodobý cieľ č. 2

Vytvoriť podmienky pre rozvoj remeselných činností u Rómov.

Krátkodobý cieľ č. 1

Napomôcť vzniku OZ rómskych remesiel.

Termín: január/2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 2

Umožniť realizovanie rekvalifikačných kurzov a zriadenia centra Rómskych remesiel na území mesta Krompachy.

Zodp.: MsÚ Krompachy a Občianske združenie Rómskych remesiel

Termín: priebežne

Dlhodobý cieľ č. 3

Vytvárať podmienky pre samozamestnanie Rómov a ich uplatnenie sa na trhu práce

Krátkodobý cieľ č. 1

Vytvoriť podmienky na zriadenie nových učňovských oborov.

Termín: júl 2005

Zodp.: primátor mesta

Dlhodobý cieľ č. 4

Zvyšovať konkurencieschopnosť regiónu v súlade s opatreniami strategických materiálov – Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja; Stratégia rozvoja cestovného ruchu.

1. 4. Bývanie

1. Nedostatok príležitosti a možnosti vhodného bývania.
2. Vysoká koncentrovanosť rómskych obydľí
3. Nevyhovujúca infraštruktúra v mestských častiach
4. Narušený vzťah Rómov k hodnotám majetku
5. Nepripravenosť Rómov na vyšší životný štandard ubytovania
6. Legislatívne nedoriešená otázka trvalého pobytu a nadväzne sociálnej refundácie
7. Nedostatok informovanosti ako získať zdroje na bývanie
8. Alarmujúci technický stav obytných domov na Baníckej štvrti
9. Kritický stav úroveň hygieny v sídelných komunitách
10. Negatívna sociálno-ekonomická situácia Rómov ovplyvňuje úroveň bývania (dlhy na nájomnom).

Prioritizácia problémov :

1. Nedostatok príležitostí a možností vhodného bývania pre Rómov.
2. Zabezpečenie základných médií (voda, elektrická energia, plyn) do domácností je ohrozené z dôvodu neplatenia za služby.
3. Vysoká koncentrovanosť rómskych mestských obydľí
4. Narušený vzťah Rómov k hodnotám majetku a nepripravenosť Rómov na bývanie vyššieho štandardu.

Problém č. 1

Nedostatok príležitostí a možností vhodného bývania pre Rómov.

Dlhodobý cieľ č. 1

Vytvorenie a spracovanie koncepcie bývania na území mesta Krompachy.

Krátkodobý cieľ č. 1

Spracovať dôslednú analýzu stavu bývania a potrieb občanov na úseku bytovej výstavby.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: riaditeľ BHMK s.r.o.

Krátkodobý cieľ č. 2

Pripraviť územia pre výstavbu bytového fondu v meste Krompachy (možnosti rozširovania hraníc intravilánu mesta do roku 2005).

Termín: september 2006

Zodp.: Komisia výstavby MsZ

Krátkodobý cieľ č. 3

Spracovať štúdie bytovej výstavby v jednotlivých mestských častiach obývaných Rómami.

Termín: september 2006

Zodp.: Komisia výstavby a ŽP MsZ

Krátkodobý cieľ č. 4

Pripraviť projektovú dokumentáciu pre získanie externých finančných zdrojov na riešenie bytovej otázky v mestských častiach obývaných Rómami na základe stanovených priorít.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Problém č. 2

Zabezpečenie základných médií (voda, elektrická energia, plyn) do domácností je ohrozené z dôvodu neplatenia za služby.

Dlhodobý cieľ č. 1

Aktívna súčinnosť orgánov mesta, štátnej správy a BHMK s.r.o. na úseku kompenzácie nákladov na bývanie zo štátnych prostriedkov – sociálnych dávok.

Dlhodobý cieľ č. 2

Aktívne využívanie mechanizmu drobných obecných prác pri odpracovávaní dlžôb za bývanie.

Krátkodobý cieľ č. 1

Definovať optimálny model prevádzkovania infraštruktúry v jednotlivých mestských častiach obývaných Rómami v súvislosti s ekonomickou politikou.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: Komisia finančná a majetková a Komisia výstavby a ŽP

Problém č. 3

Vysoká koncentrovanosť rómskych mestských obydľí.

Dlhodobý cieľ č. 1

Regulovať počet Rómov bývajúcich v nevyhovujúcich podmienkach mechanizmom udeľovania trvalého pobytu.

Problém č. 4

Narušený vzťah Rómov k hodnotám majetku a nepripravenosť Rómov na bývanie vyššieho štandardu.

Dlhodobý cieľ č. 1

Terénna osvetová práca cestou získavania externých zdrojov na jej zabezpečenie.

Dlhodobý cieľ č. 2

Vznik rómskej samosprávy v rómskych komunitách.

Krátkodobý cieľ č. 1

Spracovať projekt pre výkon Rómskej samosprávy a prípravy kandidátov.

Termín: apríl 2005

Zodp.: MsÚ

Krátkodobý cieľ č. 2

Získať externé finančné zdroje na výkon rómskej samosprávy.

Termín: v nadväznosti na nadačný zdroj

Zodp.: MsÚ

1. 5. Sociálna oblasť a zdravotníctvo

1. Súčasnú sociálne zabezpečenie je demotivujúce a nepostačujúce.
2. Legálna práca nie je prioritou pri zabezpečení príjmov rodiny .
3. Vysoká miera sociálnej odkázanosti u rómskej komunity
4. Absencia systémového prístupu štátu na úseku prevencie a osvedy v sociálnej sfére
5. Nestále legislatívne prostredie reformy pre sociálnu sféru
6. Alarmujúca úroveň hygieny a zdravotného stavu Rómov (ovplyvňuje možnosti pracovného zaradenia)
7. Prevažná časť Rómov nemá dostatok informácií o možnostiach a príležitostiach na zmenu životného štýlu.
8. V rómskej komunite mesta Krompách je rozvrat hodnotového systému (zlo nie je potrestané a dobro nie je vyzdvihnuté)
9. Nízka úroveň právneho povedomia Rómov na úseku sociálnej sféry

Prioritizácia problémov :

1. *Súčasnú sociálne východiská sú demotivujúce a nepostačujúce.*
2. *Alarmujúca úroveň hygieny a zdravotného stavu Rómov.*
3. *V rómskej komunite mesta Krompách je rozvrat hodnotového systému (zlo nie je potrestané a dobro nie je vyzdvihnuté).*

Problém č. 1:

Súčasný sociálny zabezpečenie je demotivujúce a nepostačujúce.

Dlhodobý cieľ č. 1

Zabezpečiť činnosť terénnych sociálnych pracovníkov.

Krátkodobý cieľ č. 1

Mesto Krompachy spracuje štúdiu pre zriadenie komunitného centra v priestoroch bývalého učňovského pracoviska na Hornádskej ulici.

Termín: 31.5.2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 2

Vypracovať žiadosť pre MPSVaR na vytvorenie dvoch pracovných miest pre terénnu sociálnu prácu a zriadenie strediska osobnej hygieny.

Termín: 30.4.2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 3

Zabezpečiť kontinuálnu činnosť sociálnych terénnych pracovníkov s dlhodobým pôsobením

Termín: v závislosti od príslušného dotačného programu

Zodp.: MsÚ Krompachy

Dlhodobý cieľ č. 2

Vytvoriť personálne zázemie na MsÚ v Krompachoch na riešenie sociálnej otázky u Rómov.

Krátkodobý cieľ č. 1

Popis systematizovaného pracovného miesta na riešenie sociálnej otázky.

Termín: jún/2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 2

Zrealizovať výberové konanie na obsadenie pozície sociálneho pracovníka pre rómsku komunitu.

Termín: december/2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 3

Zabezpečiť finančné prostriedky pre činnosť pracovníka.

Termín: príprava rozpočtu 2005

Zodp.: MsÚ Krompachy

Problém č. 2:

Alarmujúca úroveň hygieny a zdravotného stavu Rómov.

Dlhodobý cieľ č. 1

Vyriešiť infraštruktúru v rómskych sídelných komunitách.

Krátkodobý cieľ č. 1

Zistiť súčasný stav infraštruktúry v komunitách.

Termín: 31.6.2004

Zodp.: MsÚ Krompachy

Krátkodobý cieľ č. 2

Spracovať projektovú dokumentáciu na infraštruktúru.

Termín: v závislosti od získania finančných zdrojov

Zodp.: MsÚ Krompachy

Dlhodobý cieľ č. 2

Pravidelná osвета u rómskych detí v oblasti zvyšovania úrovne hygieny a zdravia.

Krátkodobý cieľ č. 1

Vypracovať harmonogram pre školské a predškolské zariadenia

Termín: december 2004

Zodp.: riaditelia škôl na území mesta

Dlhodobý cieľ č. 3

Zvýšiť úroveň vzťahu Rómskej komunity k životnému prostrediu

Krátkodobý cieľ č. 1

Vypracovať projekt prevencie pred vytváraním čiernych skládok a uskladnením TKO v problémových lokalitách

Dlhodobý cieľ č. 4

Spravodlivo uplatňovať represívne opatrenia voči porušovateľom

Termín: priebežne

Zodp.: Mestská polícia

Dlhodobý cieľ č. 5

Zlepšiť informovanosť Rómov o príležitostiach a možnostiach na zmenu životného štýlu a medializovanie pozitívnych vzorov z radu Rómov.

Krátkodobý cieľ č. 1

Vyčleniť stálu rubriku pre Rómsku problematiku v mesačníku Krompašský spravodajca

Termín: 31.8.2004

Zodp.: redaktorka KS

Krátkodobý cieľ č. 2

Vytipovať vhodných spolupracovníkov z radov Rómov so zručnosťami písaného prejavu

Termín: 31.8.2004

Zodp.: Mediálna komisia MsZ

Krátkodobý cieľ č. 3

Pripraviť mechanizmus pre vyhľadávanie pozitívnych vzorov a námetov pre rómsku rubriku.

Termín: 31.8.2004

Zodp.: Mediálna komisia MsZ

Problém č. 3:

V rómskej komunite mesta Kropáč je rozvrat hodnotového systému (zlo nie je potrestané a dobro nie je vyzdvihnuté).

Krátkodobý cieľ č. 1

Maximálne využiť inštitút osobitného príjemcu ako prevencia úžery

Termín: 31.12.2004

Zodp.: MsÚ a BHMK s.r.o. Kropachy

Krátkodobý cieľ č. 2

Zabezpečiť stretnutie kompetentných v oblasti osvetu a prevencie s okresným prokurátorom, s finančnou políciou a daňovým úradom vo veci problematiky úžery v rómskych komunitách.

Termín: 30.10.2004

Zodp.: primátor mesta

Krátkodobý cieľ č. 3

Vypracovať projekt prevencie úžery najmä v novo vzniknutých mladých rodinách.

Termín: 31.12.2004

Zodp.: Mestská polícia

ZÁVER

Každý problém má niekoľko riešení. Pokiaľ však nepoznáme svoje vlastné možnosti, spoločné problémy nevyriešime nikdy. Cieľom projektu bolo preto poznať vlastný použiteľný potenciál a dať dokopy čo najviac subjektov, ktoré akokoľvek môžu pomôcť pri realizácii sociálnych a kultúrnych potrieb rómskej komunity, tieto výsledky spracovať do záväzného dokumentu mesta, ktoré pri svojom rozvoji musí rovnako zodpovedne postupovať pri riešení všetkých problémov.

POĎAKOVANIE

Ďakujem touto cestou všetkým účastníkom, tvorby Stratégie rozvoja rómskej komunity na území mesta Krompachy, ako aj všetkým spolupracujúcim organizáciám a inštitúciám. Menovite:

Úradu vlády SR, Slovenskej televízii štúdiu Košice; Panasonic a.s., Krompachy, Kovohuty Krompachy a.s., Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, Krompachy; Bytovému hospodárstvu mesta Krompachy, s.r.o.; Mestskému úradu Krompachy; Mestskému kultúrnemu stredisku Krompachy; Nemocnici s poliklinikou Krompachy; Pedagogicko-psychologickému centru Spišská Nová Ves; Gymnáziu Krompachy, Špeciálnej základnej školy Krompachy; Materskej škole ul. SNP Krompachy; Základnej škole ul. SNP, Krompachy; Občianskemu združeniu Tvoj Spiš, Občianskemu združeniu Spolu, Občianskemu združeniu ARGÓ, Pravoslávnej cirkevnej obci Krompachy; Rímskokatolíckému farskému úradu Krompachy; Mestskej polícii Krompachy; Obvodné oddelenie PZ SR v Krompachoch

Ing. Petrovi Bratkovi, Stanislavovi Barbušovi;; Ing. Janke Kvašňákovéj, Bc. Petrovi Pollákovi, PaedDr. Tatiane Matulayovej, Eduardovi Čonkovi, Tomášovi Richtarčíkovi, Mgr. Jozefovi Puchalovi, Erike Balážovej, Ing. Miroslave Fonfárovej, MUDr. Jánovi Králikovi, PhDr. Eve Krajňákovéj, Ing. Liane Cukerovej, Bc. Otovi Sásikovi, Júliusovi Maculovi, Anne Podrackej, Dane Katovej, Mgr. Ingrid Gondovej, Mgr. Márii Žiltovej, Jane Bucovej, Alene Dachovej, Mgr. Štefanovi šakovi, Vlaste Rušinovej, Františkovi Dzimkovi, ThLic. Štefanovi Kosturkovi, Alene Benedekovej, Radoslavovi Furínovi, Jánovi Kopnickému, Miriam Kollárikovej, Ladislavovi Sabolovi, Františkovi Micovi, Anne Gožovej, Anne Hoppejovej, Martine Horváthovej, Jurajovi Polákovi, Ivanovi Horváthovi, Ľudovítovi Horváthovi, Lenke Bikárovej, Ľudovítovi Dirdovi

Jakub Záhradník
primátor mesta Krompachy